

Osaamista
ja oivallusta
tulevaisuuden
tekemiseen

Kirsti Junkkari & Aino Keloharju

Tulevaisuusohjaus megatrendien viitekehyksessä

Vahvistavia ohjausmenetelmiä lastenkodin nuorille

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi (AMK)

Sosiaaliala

Opinnäytetyö

19.04.2020

Tekijät Otsikko	Kirsti Junkkari, Aino Keloharju Tulevaisuusohjaus megatrendien viitekehyksessä Vahvistavia menetelmiä lastenkodin nuorille
Sivumäärä Aika	42 sivua + 3 liitettä 19.4.2020
Tutkinto	Sosionomi (AMK)
Tutkinto-ohjelma	Sosiaalialan tutkinto-ohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Sosionomi AMK
Ohjaajat	Lehtori Kirsi Lautala Lehtori Kati Ihamäki
<p>Tämän opinnäytetyön päätehtävänä oli toteuttaa tulevaisuusohjausta nuorille Töölön lastenkodissa. Opinnäytetyössä tulevaisuutta lähestyttiin tulevaisuusorientaatio käsitteellä, joka tarkoittaa tulevaisuuden vaihtoehtojen suuntien kartoitusta ja suunnittelua. Tämän jälkeen asetetaan konkreettisia tavoitteita niiden pohjalta. Tulevaisuusorientaation merkitys kasvaa erityisesti nuorilla, jotka ovat valitsemassa koulutusalaansa tai pohtimassa omaa paikkaansa työelämässä.</p> <p>Ohjauksen lähtökohtana oli nuorten vahvistaminen toiminnallisilla menetelmillä. Ensimmäisenä keskityttiin erityisesti nuorten vahvuuksien kartoittamiseen ja minäpystyvyyden tukemiseen. Tämän jälkeen suuntauduttiin tulevaisuuteen, ja esitettiin Sitran megatrendit ja tulevaisuuden työelämätaidot. Tulevaisuuden työelämätaidojen pohjalta nuoret asettivat itselleen tavoitteen. Tulevaisuuden ilmiöiden sisällyttäminen tulevaisuusohjaukseen on tärkeää, jotta yksi pystyy omien vahvuuksien ja unelmien pohjalta orientoitumaan yhteiskunnan muutostarpeisiin ja rakentamaan itselleen merkityksellisen elämän.</p> <p>Työn toiminnallinen osuus toteutettiin kolmen päivän aikana Töölön lastenkodilla. Ohjausta arvioitiin palautteen avulla, joka kerättiin Kahoot-kyselyllä, emoji-hymyillä ja avoimen keskustelun kautta. Tapaamiskertojen kokoonpanossa oli suurta vaihtelua, mikä vaikutti palautteen niukkuuteen ja validiteettiin.</p> <p>Palautteen perusteella tavoitteet kuitenkin pääosin saavutettiin ja ohjaus oli onnistunut. Etenkin tunnetaitoja edellyttävien harjoitteiden suoriutumisessa oli havaittavissa sukupuolitunutta hajontaa, mistä heräsi ideoita jatkotutkimukselle. Mielenkiintoista olisi tutkia, mistä sukupuolitunutta hajontaa johtuu, ja onko vastaavaa hajontaa havaittavissa suuremmalla otannalla. Lisäksi todettiin, että vastaavanlaista tulevaisuusohjausta voisi hyödyntää myös jälkihuollossa lisäten siihen näkökulmia koulutus- ja urapoluista.</p>	
Avainsanat	Nuoruus, tulevaisuusohjaus, tulevaisuusorientaatio, vahvuustyöskentely, minäpystyvyys, megatrendit, tavoitteet, ryhmäohjaus

Authors Title	Kirsti Junkkari, Aino Keloharju Implementing Megatrends in Future Guidance Strength-based Methods for Youth in Foster Care
Number of Pages Date	42 pages + 3 appendices 19 April 2020
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Specialisation option	Social Services
Instructors	Kirsi Lautala, Senior Lecturer Katja Ihamäki, Senior Lecturer
<p>The principal purpose of this bachelor thesis was to create future guidance workshops for youth living in Töölö children's home. In this work, the concept of future was examined through the theory of future orientation, which describes a process in which different future paths are mapped out, planned and used to build concrete goals. Future orientation becomes especially significant in a young person's life when making choices regarding education and work.</p> <p>The basis of the counselling was a strength-based approach, with the use of functional methods. Firstly, the focus was on becoming aware of one's strengths, while supporting the youth's self-efficacy. Secondly, the focus was directed to the future and the youth were introduced to Sitra's megatrends and working life skills required in the future. Based on the working life skills, the youth set goals for themselves. This thesis argues that integrating the study of future phenomena in the practise of future guidance is important because it helps youth to orientate to the changing expectations of their environment, yet from the basis of their strengths and dreams, thus leading a meaningful life.</p> <p>The functional part of this work was executed in three separate sessions in Töölö children's home. After the execution, the counselling was evaluated based on feedback collected with a Kahoot questionnaire, emoji smiley faces and open discussion. The composition of the group changed during and in between meetings, which led to the feedback being somewhat scarce and inexact.</p> <p>According to the given feedback, the objectives of the work were mostly achieved and the counselling was a success. In activities requiring emotional intelligence, one could observe a link between gender and performance. This observation led to ideas for further research. Why is there such a difference between genders and would research conducted with a bigger sample show the same results? Furthermore, the methods of this work, with more of an emphasis on career counselling, could be used in after care as well.</p>	
Keywords	Youth, future guidance, future orientation, strength-based practise, self-efficacy, megatrends, goals, group counselling

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Työn tausta, tarkoitus ja tavoitteet	2
2.1	Monimuotoinen opinnäytetyö ja etiikka	3
2.2	Yhteistyökumppani: Töölön lastenkoti	4
3	Lastensuojelu	5
3.1	Lastensuojelulaitokset	5
3.2	Lastensuojelun asiakkaiden moninaiset taustat	7
4	Nuori osana suomalaista yhteiskuntaa	8
4.1	Nuoruus elämänkulun varrella	8
4.2	Integraatio	9
4.3	Osallisuus	10
5	Työ- ja yhteiskuntarakenteen murros	11
5.1	Työn murros -megatrendi	11
5.2	Työn murros -megatrendin vaikutus yksilötasolla	13
6	Nuoren tukeminen suomalaisessa yhteiskunnassa	14
6.1	Tulevaisuusorientaatio ja tulevaisuuden muovaaminen	14
6.2	Positiivinen psykologia: Vahvuuksien harjoittaminen	15
6.3	Minäpystyvyys	17
7	Toiminnan suunnitelma	20
7.1	Lähtökohta	20
7.2	Ryhmänohjaus	21
7.3	Ensimmäinen ohjaustapaaminen	23
7.4	Toinen ohjaustapaaminen	25
7.5	Kolmas ohjaustapaaminen	27
7.6	Dokumentoinnin ja palautteenannon menetelmät	29
8	Toiminnan tarkastelua	30
8.1	Ohjaajat ilmapiirin luojina	30
8.2	Vahvuuksien tunnistaminen ja minäpystyvyyden tukeminen	32
8.3	Sitran megatrendit ja tulevaisuuden työelämätaidot	34
8.4	Unelmat ja tavoitteen asettaminen	36

8.5	Palautteenantomenetelmien arviointi	38
9	Pohdinta	40
10	Lähteet	43

Liitteet

Liite 1. Kahoot-kysely

Liite 2. Emoji-taulukko

Liite 3. Tulevaisuuden työelämätaidot ja SMART-taulukko

1 Johdanto

Siirtyminen aikuisuuteen on kriittinen vaihe jokaisen nuoren elämässä ja siihen liittyy monenlaisia haasteita, kuten oman paikan löytäminen yhteiskunnassa sekä vanhempien vaikutuspiiristä itsenäistyminen. Täysi-ikäistyvän nuoren identiteetti voi olla vielä hyvin keskeneräinen, jolloin omien vahvuuksien reflektoimiselle ja tulevaisuuden suunnittelulle on suuri tarve. Tulevaisuuden näkymien vahvistaminen on tärkeää nuorille myös sen takia, että he kasvavat alati muuttuvassa yhteiskunnassa, jota värittävät ilmiöt kuten globalisaatio, digitalisaatio sekä työ- ja yhteiskuntarakenteen murros (Kiiski Kataja 2017).

Ymmärrys tulevaisuuden kehityskuluista eli megatrendeistä on tärkeää sosiaalialan ohjaustyössä, sillä sosiaalipedagogisessa työtöteessä on huomioitava yksilönäkökulman lisäksi myös laajempi konteksti eli yhteiskunta ja yhteisöt, joissa yksilö elää. (Sosiaalipedagogiikka n.d.) Vahvistavasta tulevaisuusohjauksesta saatu hyöty näkyy sekä yksilöettä yhteiskuntatasolla. Yksilö oppii huomioimaan tulevaisuuden suunnittelussa omien vahvuuksien ja unelmien toteutumisen tärkeyden, sekä ympäristön eli tulevaisuuden ilmiöiden asettamat edellytykset omalle toiminnalleen. Tämä on otollinen lähtökohta myös yhteiskunnan näkökulmasta, sillä tulevaisuusohjaus tukee nuorten kasvamista tiedostaviksi ja täysivaltaisiksi yhteiskunnan jäseniksi.

Haluamme työllämme keskittää huomionsa ryhmään nuoria, jotka ovat taustansa vuoksi haavoittuvassa asemassa. Näitä ovat esimerkiksi sijaishuollossa kasvaneet nuoret, jotka ovat lähestymässä täysi-ikää. Lastensuojelulain mukaan lapsi voidaan sijoittaa kodin ulkopuolelle vain, jos hänen terveytensä ja kehityksensä ovat vaarantuneet lapsen oman toiminnan tai kasvuolosuhteiden takia. (Lastensuojelulaki 2007: § 40.) Siispä huostaanotettujen lasten ja nuorten kasvuolot ovat voineet olla monella tapaa epävaakaat, mikä voi vaikuttaa heidän kokonaisvaltaiseen hyvinvointiinsa sekä tulevaisuuden muovaantumiseen. Oletusarvona on, että suurin hyöty opinnäytetyöstä on nimenomaan juuri kohderyhmän nuorille, mutta myös muille tulevaisuusohjausta toteuttaville tahoille.

Yhdysvaltalaisen tutkimuksen mukaan vastikään lastensuojelun asiakkuuden lopettaneista nuorista aikuisista 54 prosentilla oli diagnosoitu mielenterveyshäiriö, kuten masennus tai traumaperäinen stressihäiriö. Lastensuojelun asiakkaana olleet aikuiset olivat myös ikätovereitaan huonommassa taloudellisessa ja koulutuksellisessa asemassa. (Powers & Fullerton & Schmidt & Geenen & Oberweiser - Kennedy & Dohn & Nelson &

lavandiitti & Blakeslee 2018.) Myös suomalaisen tutkimuksen mukaan lastensuojelustausta on yksi tekijä, jolla on hyvin usein yhteys yhteiskunnasta syrjäytymiseen, muiden tekijöiden ohella (Paananen & Surakka & Kainulainen & Ristikari & Gissler 2019: 115).

Nuorten tukeminen vuonna 2020 on mahdollisesti tärkeämpää kuin koskaan aikaisemmin. Maailman nopeasti etenevien kehityskulkujen lisäksi, ajankohtainen koronavirus saattaa lisätä nuorten huolia ja hankaloittaa entisestään tulevaisuuteen orientoitumisessa. Uusimpien nuorisobarometrien mukaan jopa kaksi kolmesta nuoresta näkee maailman tulevaisuuden negatiivisena. Tutkimusten mukaan tulevaisuususkko vaikuttaa puolestaan nuorten psyykkiseen ja fyysiseen hyvinvointiin. (Alanen 2020.) Yhteiskunnallinen levottomuus ja epävarmuus hankaloittavat suunnitelmien tekemistä arkipäiväisissä toimissa, mutta myös orientoitumisessa pitkälle tulevaisuuteen. Ajankohtaisiin ilmiöihin tulee vastata sosiaaliohjauksen avulla nuoria vahvistavilla ohjausmenetelmillä, joista nuoret voivat saada uusia työkaluja oman tulevaisuutensa suunnitteluun.

2 Työn tausta, tarkoitus ja tavoitteet

Tämän opinnäytetyön päätehtävänä on toteuttaa tulevaisuusohjausta Töölön lastenkodin nuorille. Ohjauksen tavoitteena on auttaa nuoria tulemaan tietoisiksi omista vahvuuksistaan, ja sovittaa näitä heidän tulevaisuutensa unelmiin ja tavoitteisiin, tukien samalla nuoren minäpystyvyyden tunnetta. Tavoitteena on myös tutustuttaa nuoret megatrendeihin (Megatrendikortit – Matka tulevaisuuteen 2018), ja tulevaisuuden työelämätaitoihin (Dufva n.d: 23–38), jotka sisäistäessään nuori voi mukautua tulevaisuuden muutostarpeisiin unohtamatta kuitenkaan omia vahvuuksiaan ja haaveitaan. Ohjauksen tavoitteena on esittää megatrendit ja tulevaisuuden työelämätaidot vahvistavalla ja ymmärrettävällä tavalla. Lisäksi tulevaisuuden työelämätaidoista nuori asettaa itselleen yhden kehittämistavoitteen. Pyrkimyksenä on, että nuoren asettama tavoite olisi hänelle merkityksellinen ja sopiva. Opinnäytetyön teoriaosuudessa tulemme taustoittamaan toiminnallisen osuuden kannalta tärkeimpiä tutkimusnäkökulmia, jotka tukevat ja antavat toiminnalliseen osuuteen perusteita ja uusia näkökulmia.

Näkemyksenä on, että nuori tekee omat valinnat tulevaisuuden suunnistaan, mutta sen kulkua voidaan tukea sosiaaliohjauksen avulla. Tulevaisuustutkimuksessa korostetaan, että tulevaisuuden kulkuun voi vaikuttaa, vaikka moni nuori kokee, että se on ennalta määritelty. Se, miten nuoret näkevät tulevaisuuden nyt, vaikuttaa heidän tulevaisuutensa

muovaamiseen. (Alanen 2020.) Tukemalla nuoria tulevaisuushjauksen avulla pystymme vaikuttamaan nuorten lähtökohtien tasavertaisuuteen. Työn tavoitteiden taustalla on esimerkiksi Mikko Dufvan (n.d: 18.) esiintuoma näkemys, että on tärkeää helpottaa mahdollisten työmurroksen väliinpuotoajien huolta ja tarjota heille sekä kaikille muillekin kansalaisille työkaluja tulevaisuuteen. Toiminnan pitkántähtäimen tavoite, jota tämän opinnäytetyön prosessin aikana ei kyetä mittaamaan, on auttaa nuoria integroitumaan yhteiskunnan eri instituutioihin ja yhteisöihin ja täten ennaltaehkäistä syrjäytymistä.

Tämän opinnäytetyön teemat eivät ole uusia innovaatioita sosiaalialalla: aihe sekä ohjauksessa käytettävät menetelmät muistuttavat paljon esimerkiksi Metropolia Ammatti korkeakoulun Motiivi- (Hämäläinen & Ipatti & Raatikainen: 2019) ja Peili- (Peili - Löydä vahvuutesi tekoälyllä n.d.) hankkeita, jotka myöskin keskittyvät tulevaisuustyöskentelyyn sekä nuorten vahvuuksien löytämiseen. Työ eroaa näistä hankkeista kuitenkin kohde-ryhmänsä puolesta, sillä se on suunnattu lastenkotiin sijoitetuille lapsille ja nuorille. Olemme myöskin ottaneet vahvemman näkökulman tulevaisuuden erilaisista kehityskuluista ja megatrendeistä, sillä mielestämme niitä tulisi käsitellä enemmän nuorille suunnatussa tulevaisuushjauksessa.

Käsitystä teeman tärkeydestä ja ajankohtaisuudesta vahvistaa myös se, että tulevaisuuskasvatuksen edelläkävijä, Tulevaisuuskoulu, liittyi vuoden 2020 alusta osaksi Lasten ja nuorten säätiötä. Tulevaisuuskoulun toiminnanjohtaja Otto Tähkäpää kommentoi tarvetta tulevaisuustyöskentelylle seuraavanlaisesti: ”Tulevaisuuskoulun työlle on valtava tarve, joka tulee kasvamaan entisestään. Liittyminen Lasten ja nuorten säätiöön tarjoaa mahdollisuuden selvästi aiempaa laajempaan työhön nuorten tulevaisuustaitojen vahvistamiseksi”. (Tulevaisuuskoulu liittyy lasten ja nuorten säätiöön: 2020.)

2.1 Monimuotoinen opinnäytetyö ja etiikka

Monimuotoinen opinnäytetyö koostuu produktista sekä raportista. Monimuotoisen opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa konkreettinen tuotos eli produkti, kuten esine, opas, ohjekirja tai tapahtuma. Tuotoksen teko dokumentoidaan luotettavasti kirjoittamalla raportti, joka on argumentoivaa, kriittistä, analyysoivaa, perusteltua ja sidoksissa valittuun tietoperustaan sekä viitekehykseen. (Airaksinen & Vilkkä 2004: 6–7.)

Koko tämän opinnäytetyön prosessin aikana tullaan noudattamaan hyvää tieteellistä käytäntöä, sosiaalialan ammattietiikkaa ja lainsäädäntöä, sekä Töölön lastenkodin sääntöjä. Raportissa huolehditaan työn huolellisuudesta, täsmällisyydestä ja rehellisyydestä. Muiden julkaisuihin viitataan asianmukaisella tavalla ja julkaisuille annetaan ansaittu merkitys ja arvo. (Hyvä tieteellinen käytäntö ja loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa 2012: 6.) Tuloksia ei vääristellä eikä olennaista tietoa jätetä kertomatta.

Opinnäytetyön toiminnallista osuutta ei toteuteta ennen tutkimusluvan saantia Töölön lastenkodilta. Lisäksi opinnäytetyön tiedonkeruu ja raportointi tehdään tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimuksien mukaisesti (Hyvä tieteellinen käytäntö ja loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa 2012: 6) ja sosiaalialan eettisiä käytäntöjä noudattaen (Arki, arvot ja etiikka 2017). Osallistujien henkilötietoja ei siis kysytä, kukaan osallistuja ei tule olemaan tunnistettavissa raportista, ja opinnäytetyöntekijät tulevat noudattamaan lakisääteistä vaitiolovelvollisuuttaan. Sosiaalialan arvojen mukaisesti, osallistujien yksilölliset voimavarat huomioidaan ja osallistujien itsemääräämisoikeutta kunnioitetaan (Arki, arvot ja etiikka 2017) painottamalla osallistumisen vapaaehtoisuutta. Sosiaalialan ammattilaisina pyrimme edistämään osallisuutta, vastustamaan syrjintää ja lisäämään hyvinvointia (Arki, arvot ja etiikka 2017). Kohtelemme osallistujia siis tasa-puolisesti, hyväksymällä heissä olevan erilaisuuden. Emme myöskään riko hyvää tieteellistä käytäntöä tai ammattietiikkaa aiheuttamalla osallistujille haittaa tai vahinkoa.

2.2 Yhteistyökumppani: Töölön lastenkoti

Opinnäytetyö toteutetaan Töölön lastenkodissa, joka on myös opinnäytetyön yhteistyökumppani. Opinnäytetyö ei ollut tilaustyö lastenkodilta. Tarpeen opinnäytetyön kaltaiselle toiminnalle havaitsi toinen opinnäytetyön kirjoittajista, joka työskentelee Töölön lastenkodissa sosiaaliohjaajana. Lastenkodin johtaja koki opinnäytetyön aiheen ja tarkoituksen myöskin merkitykselliseksi, joten saatiin lupa toteuttaa monimuotoisen opinnäytetyön Töölön lastenkodilla.

Töölön lastenkoti tarjoaa erityistason sijaishuoltoa huostaanotetuille 9–17-vuotiaille lapsille ja nuorille. Yksikkö on erikoistunut neuropsykiatriaan ja se tarjoaa luovantoiminnan ohjaajan yksilö- ja ryhmäohjausta. Lastenkoti panostaa työskentelyssä omaohjaajatyöskentelyyn, koulutuksen tukemiseen, toiminnallisuuteen, itsenäistymisen tukemiseen sekä suunnitelmalliseen perhetyöhön. Jälkihuollon tukitoimena lastenkodin yhteydessä on neljä itsenäistymisasuntoa, joissa täysi-ikäiset nuoret voivat harjoitella tuetusti itsenäistä

asumista. (Töölön lastenkoti n.d.) Opinnäytetyön toiminnallisen osuuden aikana itsenäistymisasunnoissa asui yksi nuori.

3 Lastensuojelu

3.1 Lastensuojelulaitokset

Seuraavaksi kuvaillaan opinnäytetyön toimintaympäristöä. Toimintaympäristön kuvailu on tärkeää, koska ymmärrys sijoitettujen nuorten tilanteista ja heidän arjestaan tukee opinnäytetyön toiminnallisen työn suunnittelua ja toteutusta Töölön lastenkodissa.

Lastensuojelulaitoksia ovat koulukodit, vastaanottokodit, nuorisokodit sekä lastenkodit. Lastensuojelulain mukaan asuinyksikköjä voi olla yksi tai useampi ja yhdessä asuinyksikössä voi olla korkeintaan seitsemän lasta. Samassa rakennusryhmässä voi puolestaan olla korkeintaan 24 lasta. Asuinyksikössä tulee olla vähintään seitsemän hoito- ja kasvatustehtävissä olevaa työntekijää paitsi, jos samassa rakennuksessa on useampi asuinyksikkö. Tällöin kuusi työntekijää riittää täyttämään vaatimukset. (Lastensuojelulaki 2007: §57–59.)

Tavoitteena on, että laitokset olisivat kodinomaisia, viihtyisiä sekä turvallisen tuntuisia. (Lastensuojelun käsikirja 2007.) Valitettavasti tätä turvan tunnetta saattaa horjuttaa esimerkiksi työntekijöiden vaihtuvuus. (Sudenlehti 2018: 137.) Laitosten on mahdollistettava lasten yhdessäolo, mutta myös yksityisyys ja yksinolo. Arki muodostuu päivärytmistä, harrastuksista, lasten palaverista, koti-illoista sekä yhteistyöstä lasten syntymävanhempien kanssa. (Lastensuojelun käsikirja 2007.)

Sijaishuolto voidaan järjestää joko perhehoitona, laitoshoidona tai muulla tavalla, joka vastaa parhaiten lapsen tarpeisiin. Kun kyseessä on pysyväluonteinen sijoitus, lapsi on sijoitettava ensisijaisesti perhehoitoon. (Lastensuojelulaki 2011: § 50.) Perhehoito ei kuitenkaan aina ole mahdollista, sillä lapsen oireilu voi olla niin haastavaa, että on tarvetta ammatilliselle osaamiselle. Tällaisessa tilanteessa laitoshoidon on paras ratkaisu. Muita tilanteita, joissa laitoshoidon voi olla perhehoitoa parempi ratkaisu ovat lapsen väliaikainen sijoitus tai murrosikäisen lapsen sijoitus (Lastensuojelun käsikirja 2007.) Suomessa lastensuojelulaitoksiin sijoitettujen lasten osuus kasvoi kaksi prosenttiyksikköä vuodesta 2017. Vuoden 2018 viimeisenä päivänä huostassa oli 9 533 lasta, joista 55 prosenttia oli perhehoidossa, 12 prosenttia ammatillisessa perhehoidossa ja laitoksissa 27,7 prosenttia.

Kun lapset tilastoitiin viimeisimmän sijoituspaikan mukaan, laitoshoidossa olevien lasten ja nuorten lukumäärä oli 41,6 prosenttia. (Lastensuojelu 2018.) Tilastot osoittavat, että vaikka perhehoitopaikan löytäminen on lapsen hyvinvoinnin kannalta lastensuojelun ensisijainen tavoite, elää laitoksissa tästä huolimatta tuhansia lapsia.

Lastensuojelulain 40. pykälän mukaan lapselle on järjestettävä sijaishuolto tai otettava huostaan, jos lapsen kasvuolot vaarantavat tämän terveyden tai kehityksen tai jos lapsi itse omalla toiminnallaan vaarantaa terveytensä tai kehityksensä. Huostaanottoon tai sijaishuollon toimenpiteisiin voidaan kuitenkin ryhtyä vain, jos avohuollon toimenpiteet koetaan riittämättöminä tai jos sijaishuollon arvioidaan olevan lapsen edun mukaista. (Lastensuojelulaki 2007: § 40.) Sijaishuolto ja huostaanotto ovat siis toimenpiteitä, joihin turvaudutaan vasta siinä vaiheessa, kun lapsen hyvinvointia ei voida enää turvata hänen kotonaan.

Kiintymyksen katkeaminen ja hylkääminen ovat erittäin traumaattisia kokemuksia ja osa monien lastensuojelun lapsien menneisyyttä. Trauma saattaa oirehtia esimerkiksi somaattisina kipuina, poikkeuksellisen kiihkeänä käytöksenä tai oman haitallisen kokemuksen toistamisena. (Sudenlehti 2018: 137.) Lapsi saattaa käyttäytyä aggressiivisesti tai ottaa käyttöön muita korvaavia keinoja kuten kontaktin välttelyä tai käytöspulmia, kun traumaattisia kokemuksia yritetään pitää poissa. Keho saattaa viestiä ja lähettää hälytyksiä monenlaisissa tilanteissa ja monenlaisista ihmisistä. Tämä vaikeuttaa kontaktien luomista. Erityisesti laitoshoitopaikoissa on havaittu olevan kahdenlaisia nuoria, joista toiset ovat hyökkääviä ja tulkitsevat aikuisen aiheet jatkuvasti väärin ja toisilta puuttuu itsesuojeluvaisto, jonka takia heillä on tapana joutua tilanteisiin, joissa heitä loukataan. Trauma jättää siis monenlaisia jälkiä ja muokkaa lasten reagoititapoja. (Sudenlehti 2018: 136.) Näin ollen lastensuojelun työntekijöiden on otettava huomioon, että jokaisen lapsen kokemukset ja niistä aiheutuvat tuen tarpeet ovat yksilöllisiä (Lastensuojelun käsikirja 2007).

Sijaishuollon päättymisen jälkeen on Suomessa kuntien vastuulla järjestää jälkihuoltoa niille lapsille ja nuorille, jotka sitä haluavat (Lastensuojelulaki 2007: § 75). Jälkihuollossa saa tukea esimerkiksi koulunkäyntiin, työntekoon ja raha-asioiden hoitoon. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen raportin mukaan kuitenkin 47:stä jälkihuollon asiakkaasta tukea oli vastaanottanut vain puolet. Puolet taas olivat ottaneet sitä vastaan osittain tai olleet sitoutumatta kaikkeen tarjottuun tukeen. (Eronen 2013: 73.) Näin ollen tulevaisuusohjaukselle voisi olla paikka jo alaikäisten lastensuojelun asiakkaiden keskuudessa.

3.2 Lastensuojelun asiakkaiden moninaiset taustat

Opinnäytetyön kannalta on tärkeää ymmärtää, millaisia erityistarpeita lastenkodissa asuvilla lapsilla ja nuorilla voi olla ja, miten työssä voidaan vastata näihin tarpeisiin. Tarpeiden ja asiakkaiden ainutlaatuisten tilanteiden ymmärtämisessä voi auttaa heidän taustojensa tutkiminen.

Tutkimuksien mukaan lapset ovat useimmiten kolmevuotiaita tullessaan lastensuojelun asiakkaiksi. Sen sijaan huostaanotto taas kohdentuu erityisesti murrosikäisiin. (Heino 2013: 94.) Murrosikäisille on myös vaikeampi löytää paikkaa perhehoidosta kuin nuorille lapsille, joten usein juuri murrosikäiset päätyvät asumaan lastensuojelulaitoksiin. Lastensuojelun asiakkaiksi tulleet lapset asuivat usein vähävaraisissa perheissä, joka ilmeni siitä, että huostaanotettujen lasten perheistä yli puolet saivat toimeentulotukea ja vain joka kolmas äiti kävi töissä. (Heino 2013: 95.)

Yleisimpiä syitä lastensuojelun asiakkuuden taustalla ovat tutkimuksien mukaan jaksamattomuus, riittämättömäksi arvioitu vanhemmuus sekä perheristiriidat. Suurin ero avohuollon ja huostaanoton taustatekijöiden välillä oli vanhempien mielenterveysongelmat, sillä huostaanottotilanteissa jopa 60 prosentilla vanhemmista oli mielenterveysongelmia, kun taas avohuollossa prosenttiluku oli 36. Vanhempien päihteidenkäyttö, lasten koulunkäyntivaikeudet ja väkivaltakokemukset esiintyivät myös useissa tapauksissa. (Heino 2013: 97–98.)

Tutkimuksissa sosiaalityöntekijät kuvailivat lastensuojelun asiakkaiksi tulleiden lasten käyttäytymistä, persoonaa ja terveydentilaa. Sosiaalityöntekijät arvioivat huostaanottotilanteissa 78 prosentilla lapsista olevan huono psyykkinen terveydentila. He kuvailivat lapsia rajattomiksi, väsyneiksi, pelokkaiksi, hallitseviksi sekä syrjään vetäytyneiksi, mutta toisaalta myös sosiaalisiksi ja selviytyviksi. Huostaanottotilanteissa lapsilla oli avohuoltoa enemmän äärimmäisiä reagoititapoja, kuten itsetuhoisuutta. Tutkimuksissa huomattiin myös, että huostaanotetut lapset tarvitsivat paljon terveydenhuollon ja lasten- sekä nuorisopsykiatrian palveluja sijaishuollon aikana. Tämä johtui siitä, että lapset kokivat paljon psyykkistä kuormitusta, joka heijastui heidän psykososiaaliseen hyvinvointiinsa ja psyykkiseen oirehdintaan. (Heino 2013: 98.)

Sosiaalityöntekijät tunnistivat lapsissa myös paljon vahvuuksia ja resursseja, joita lapset olivat kehittäneet yrittäessään selviytyä itsenäisesti vaikeista tilanteista. Lapsille sysätty vastuu pakotti heitä harjaannuttamaan esimerkiksi sosiaalisia taitoja. Positiivista oli myös, että huostaanotettujen lasten tilanteen arvioitiin parantuneen huostaanoton jälkeen 85 prosentissa tapauksista. (Heino 2013: 98.)

Nämä tutkimukset kuvaavat hyvin lastensuojelun asiakkaaksi tulleiden lasten kokemuksia, mutta ne antavat kuitenkin vain yhden näkökulman lasten tilanteiden ymmärtämiseen, nimittäin sosiaalityöntekijöiden näkökulman. Vaikka ammattinäkökulmasta tuleva tieto on erittäin arvokasta, tulee myös kuulla asiakkaita itsejään. Tätä voi tehdä kohtaamalla jokaisen asiakkaan yksilönä, jonka tilanne ja elämäkokemukset ovat ainutlaatuisia, sekä olemalla aidosti läsnä ja kuuntelemalla asiakkaan näkökulmasta tulevaa arvokasta kokemustietoa.

4 Nuori osana suomalaista yhteiskuntaa

Opinnäytetyön kannalta on tärkeää tutkia kohderyhmää myös sen iän perusteella. Tämän vuoksi tulemme esittelemään nuoruutta elämänvaiheena sekä siihen sopivaa elämäntietoa. Määrittelemme lisäksi tässä kappaleessa käsitteet integraatio ja osallisuus, sillä ne auttavat hahmottamaan nuoren kiinnittymistä yhteiskuntaan itsenäisinä toimijoina.

4.1 Nuoruus elämäntietoa varrella

Nuoruus elämänvaiheena on haavoittuvainen ajanjakso, jolloin nuori siirtyy lapsuudesta kohti aikuisuutta. Kehitystä vauhdittavat suuret muutokset, liittyen esimerkiksi fyysiseen kasvuun, oman ajattelun kehitykseen ja sosiaalisiin tekijöihin. Samalla nuori tekee yhä enenevässä määrin valintoja elämässään, jotka muokkaavat nuoren tulevaisuutta, mikä tarkoittaa sitä, että nuori ei ole vain oman fyysisen kasvun ja sosiaalisten tekijöiden viettävänä. (Nurmi & Ahonen & Lyytinen & Lyytinen & Pulkkinen & Ruoppila 2015: 142.) Ladonlahti ja Pirrtimaa (2011: 74) antavat kuvaavia esimerkkejä nuoruuteen liittyvistä merkittävistä elämäntapahtumista, jotka ovat osa ihmisen elämäntietoa. Näitä ovat esimerkiksi nuoren itsenäistymisprosessiin kuuluva omilleen muutto, psyykkinen itsenäistyminen ja kasvaminen riippumattomuuteen muista ihmisistä.

Elämäntapa käsitteellä tarkoitetaan merkittävien elämäntapahtumien ketjua yksilön elämässä. Mikäli elämäntapaa käsitellään yksilön kehityksen kannalta, liittyy siihen neljä eri lähtökohtaa. Näissä korostuu historiallisen ajan-, elämän ajoituksen-, yhteen kietoutuneisuuden, ja toimijuuden periaatteet. Kokonaisuutena tämä tarkoittaa, että elämäntapahtumien vaikutus yksilön menneisyyteen, elämän tapahtumaketjujen ajoittuminen ja yksilöiden riippuvaisuus toisistaan verkostona historiallisena jatkeena. Lopuksi korostuu vielä yksilön valintojen merkitys elämäntapalle. (Antikainen 1998: 101–102.) Elämäntapa käsite soveltuu hyvin nuoruuden tarkasteluun, sillä siinä korostuvat näkemykset sosiaalisten suhteiden vaikutuksesta yksilöön, mutta erityisesti yksilön omien valintojen merkitys tämän myöhemmälle kehitykselle (Nurmi ym. 2015: 18).

Nuoruuden käsite on muuttunut merkittävästi viimeisen sadan vuoden aikana. Mikäli nuoruuden loppumisen kriteerinä pidetään työelämään siirtymistä, lasten hankintaa ja kasvatusta, on nuoruus elämäntapavaiheena pitkittänyt huomattavasti. Muutosta on ollut vauhdittamassa koulutuksen pidentyminen ja elinkeinorakenteen murros. Myös erityisesti länsimaisissa yhteiskunnissa päätöksien lisääntymisellä on ollut myöskin vaikutusta perinteisemmän elämäntapavaiheen muuttumisesta monimutkaisemmiksi tapahtumaketjuiksi. Vaikka nuoruus elämäntapavaiheena on muuttunut sen perinteisemmästä tarkastelukulmasta, voidaan silti nähdä, että uudet ideologiat esiintyvät ensin nuorten keskuudessa, joista ne siirtyvät vanhempien sukupolvien ymmärrykseen ja yleisempään käyttöön. (Nurmi ym. 2015: 143.)

4.2 Integraatio

Integraatiolla tarkoitetaan ihmisen kiinnittymistä yhteiskunnan eri instituutioihin. Lisäksi käsite tarkoittaa kykyä toimia yhteiskunnassa yhdessä muiden ihmisten kanssa, ja kykyä suoriutua omista henkilökohtaisista velvollisuuksista ja kehityskohteistaan. Integraatio käsitteen oleellisena tekijänä on myös yksilöllinen kokemus kiinnittymisestä johonkin itselle merkitykselliseen yhteisöön (Hämäläinen 1999: 79). Nuoren integroituminen yhteiskuntaan voidaan nähdä kriittisenä elämäntapavaiheena, sillä tässä elämäntapavaiheessa nuori on, Ladonlahden ja Pirttimaan (2011) esimerkkien valossa, edennyt psyykkisessä itsenäistymisen prosessissa. Näin ollen nuori toimii yhteiskunnan jäsenenä itsenäisempänä ja irrallisempaan perheestään verrattuna omaan menneisyyteensä.

Onnistuneella kiinnittymisellä yhteiskunnan instituutioihin voi olla positiivisia seurauksia nuoren elämäntapavaiheen jatkumolle. Esimerkiksi onnistuminen opinnoissa voi kannustaa

nuoria jatkokouluttautumaan. Toisaalta epäonnistumiset tai sosiaalisen tuen puute koulunkäynnin suhteen voivat saada nuoren valitsemaan muita vaihtoehtoja jatkokoulutuksen sijasta.

4.3 Osallisuus

Toinen käsite, joka sisältää paljon samankaltaisuuksia integraatio käsitteen kanssa, on osallisuus. Käsite on saanut suomalaisessa yhteiskunnassa suurta jalansijaa erityisesti 2000-luvun kuluessa. Sillä tarkoitetaan yksilön osan ottamista vallitseviin yhteisöihin ja laajemmin koko yhteiskuntaan. (Nivala & Ryyänen 2013: 9.) Osallistuminen valtion tarjoamiin koulutustarjontoihin tai osallistuminen vaikuttavana aktiivisena kansalaisena antaa yksilölle tunteen kuulumisesta johonkin ryhmään, yhteisöön tai laajemmin makrotasolla koko yhteiskuntaan. Instituutiot, joihin yksilön on mahdollista kiinnittyä ja kokea osallistuvansa, voivat tuottaa suuren määrän elämän mielekkyyttä. Osallistuminen voi esimerkiksi mahdollistaa merkityksellisten tai hyödyllisten sosiaalisten kontaktien luomisen tai uusien vaikuttamispolkujen edistymisen. Positiivinen osallistuminen lisää siis elämän merkityksellisyyttä antaen sille syvemmän tarkoituksen. Kokemus osallisuudesta ja kuulumisesta johonkin yhteisöön nähdään olevan yksi hyvinvoinnin perustukipilareista (Nivala & Ryyänen 2013: 9–10).

Vaikka tarkoituksena olisi, että yksilön kokemuksellisuus osallisuudesta lähtisi hänestä itsestään, on osallistumisen käsitettä kritisoitu sen kapeakatseisuudesta, mikäli sitä katsoo osallistamisen näkökulmasta, jolla on usein julkishallinnollinen pyrkimys taustalla. Osallistamisessa on näkökulma, että sitä tulee ulkoapäin edistää tai luoda sitä jollekin yhteisöille tai yksilölle tai, että osallistuminen ei luonnollisesti tapahdu, vaan se edellyttää yhteiskunnan ylhäältäpäin ojennettuja rakenteita. Tarve ja motivaatio luoda osallistavia hankkeita on kuitenkin syntynyt makrotasolta käsin, kun on herännyt huoli yksilöiden sosiaalisesta syrjäytymisestä ja kansalaisten poliittisesta passivoitumisesta. (Nivala & Ryyänen 2013: 11, 14, 18.)

Sosiaalinen syrjäytyminen, tai osallisuuden vastakohtaksi määritelty käsite osattomuus, tarkoittaa osattomuutta yhteiskunnan tarjoamista voimavaroista ja mahdollisuuksista. Osattomuus on tässä yhteydessä yhteiskunnan ”ulkopuolisuutta”, joka voi konkretisoitua esimerkiksi siten, ettei nuori ota vastaan, tai hänelle ei mahdollisteta, tukipalveluita tai koulutuspaikkaa. Mainitut esimerkit koulutuksesta tai tukipalveluista ovat yksiä elintason

ja elämänlaadun vankoista tukipilareista, toisin sanottuna hedelmistä, joita hyvinvointiyhteiskunta voi tarjota niitä tarvitseville. (Nivala & Ryytänen 2013: 18–19.) Osallistumista pidetään yleisesti ottaen inhimillisenä, moraalisenä ja demokraattisena oikeutena, jonka mahdollistaminen voidaan nähdä hyvinvointivaltion velvollisuutena. Lisäksi voidaan nähdä, että eri ryhmillä on vaihtelevat syyt osallistumisen tärkeydelle (Horelli & Kyttä & Kaataja 2002: 32), mitä voidaan pitää perusteluna myös opinnäytetyön kohderyhmän valitsemiselle.

5 Työ- ja yhteiskuntarakenteen murros

Globalisaatio, kansainvälistyminen ja teknologian tuomat uudistukset ovat osa suurta kokonaisuutta ja, jotka kuuluvat yhteiskunnalliseen muutokseen (Megatrendikortit – Matka tulevaisuuteen 2017: 5, 7 & 13). Näiden parissa nuori navigoi itselleen suuntaa esimerkiksi koulutus- ja urapoluilla. On perusteltua pitää yhteiskunnan kehityssuunnat mielessä, kun pohtii tai tekee päätöksiä tulevaisuuden eri vaihtoehdoista, jotta voi esimerkiksi kouluttautua ammattiin, jolla on jalansijaa siinä vallitsevassa yhteiskunnassa, jossa nuori elää. Yhteiskunnan kehityssuuntien pohtiminen voi myös auttaa itselleen soveltuvien, innovatiivisten työtehtävien ja ammattien keksimisessä.

5.1 Työn murros -megatrendi

Sana megatrendi tulee englanninkielisestä sanasta megatrend. Amerikkalainen futuristi John Naisbitt luokitteli niitä kymmenen vuonna 1982 teoksessaan ”Megatrends: Ten New Directions Transforming Our Lives”. Megatrendeillä tarkoitetaan laajoja yhteiskunnallisia, taloudellisia, poliittisia ja teknologisia muutoksia, jotka vaikuttavat yksilöiden elämässä seitsemästä kymmeneen vuoteen tai pidempään. (Hiltunen 2019: 15). Määrittelme tässä opinnäytetyössä käsitteen megatrendi, sillä megatrendeillä voi olla tulevaisuudessa laajoja vaikutuksia yksilöiden elämään arjen rakentumisen kannalta, vaikka niiden vaikutusta yksilöiden elämässä ei voida tarkasti määritellä.

Nykyajan megatrendejä on tutkinut Suomessa esimerkiksi tulevaisuustalo Sitra. Yksi näistä Sitran vuonna 2017 julkaisemista megatrendeistä käsittelee työn ja toimeentulon murrosta. Sitra:n julkaisussa ”Tulevaisuuden megatrendit: Työn ja toimeentulon arvoitus” (Kiiski Kataja 2017) korostetaan, että tulevaisuuden kehityssuuntien tarkkaa selvyttä ei

voida sanoa, mutta teknologia, kuten digitalisaatio, robotisaatio, automatisaatio ja tekoäly tulevat muokkaamaan lähes kaikkia toimialoja. Yksi esitetty skenaario on, että teknologian kehityksen avulla luodaan uudenlaisia työpaikkoja, joihin tulee vastata uusien taitojen omaksumisella. Näin ollen uudenlaista työtä olisi tarjolla, vaikka sen luonne muuttuisikin. Näin ollen työtä tulisi tehdä eri metodeilla ja eri aikajaksoissa, verrattuna aikaisempaan. Toisessa skenaariossa ennustetaan voimistuvaa eriarvoistumista, jossa suuret pääomat kasaantuvat teknologian ja digitaalustojen omistuksen myötä vain harvoille. Eriarvoistumista tämän skenaarion myötä vauhdittaa se mahdollisuus, että teknologia korvaisi tyypillisen ihmistyön eikä loisi uudenlaisia työpositioita.

Työn murros -megatrendi näkyy nykypäivänä jo siten, ettei esimerkiksi säännöllinen palkkatyö ole enää tämän päivän normi. Tämän sijaan 2000-luvun alusta lähtien on ollut havaittavissa kasvavaa keskustelua prekariaattisuudesta, joka viittaa ihmisiin, jotka työskentelevät tilapäisissä ja epätyypillisissä työsuhteissa. Esimerkiksi pätkä- ja osa-aikatyöläiset ja itsensä työllistäjät työskentelevät työsuhteissa, joita ilmentävät prekaarin työn piirteet. Työn prekarisuuteen voi mahdollisesti liittyä elämänvaiheena tulojen tai sosiaaliturvan riittämättömyys, ja näin ollen taloudellinen epävarmuus ja turvattomuus. OECD-maissa työn prekarisuus onkin kasvattanut palkkaeroja, mikä puolestaan näkyy suuremmalla mittakaavalla tuloerojen kasvulla. OECD-maissa vuosina 1995–2007 yli puolet työsuhteista olivat epätyypillisiä, joka on omiaan kuvaamaan työolojen tilapäisen ja epävarman luonteiden laajuutta. (Hiltunen 2019: 133).

Työn murroksen luonnetta kuvaa myös tilastollisesti se, että digitalisaation arvioidaan hävittävän 16 prosenttia korkeakoulutettujen, ja 40 prosenttia matalasti palkattujen aloista. Toisaalta tekniikan avulla voidaan luoda uudenlaisia työpaikkoja (Kattelus & Jokinen 2017: 98), tai esimerkiksi ilmaston lämpeneminen voi edesauttaa tarvetta ympäristötieteelliselle osaamiselle luoden samalla uudenlaisia työtehtäviä. Lisäksi tulee ottaa huomioon, että esimerkiksi inhimillistä ymmärrystä, etiikkaa, moraalista, intuitiota ja aistien ja motoriikan käyttämistä edellyttävät ammatit tulisivat säilymään, sillä näitä taitoja ei ainakaan toistaiseksi voi korvata tekniikan avulla (Kattelus & Jokinen 2017: 26). Laajemmalla mittakaavalla myös globalisaatio lisää työpaikkoja. Näin ollen se kasvattaa taloutta, mikä puolestaan vähentää työttömyyttä ja köyhyyttä. (Hiltunen 2019: 223).

5.2 Työn murros -megatrendin vaikutus yksilötasolla

Parhaimmillaan perinteisen palkkatyön murros mahdollistaa myös yksilölle lisääntyvää vapautta, työn vaihtelevuudesta saatavaa mielekkyyttä ja monipuolisten tulonlähteiden kasvua. Erilaisten digitaalisten alustojen avulla on esimerkiksi mahdollista varata itselleen ylimääräisiä työvuoroja (Hiltunen 2019: 134) ja kasvattaa näin tulojaan. Jotta palkkatyön murroksen vapaudesta ja vaihtelevuudesta voisi nauttia, edellyttää se kuitenkin yksilölle jo entuudestaan säännöllisiä palkkatuloja, jotta ihmisen toimeentulo ei ole näiden satunnaisten ja itsestä riippumattomien työvuorojen varassa.

Ihmiset, joiden toimeentulo on satunnaisten työvuorojen varassa, ovat epävakaammassa asemassa tulonlähteiden yksipuolisuuden ja työn pirstaloituneen luonteen kannalta, verrattuna vakituudessa työsuhhteessa työskenteleviin. Tilanne voi olla eriarvostava ja saattaa myös vaikeuttaa yhteiskuntaan kiinnittymistä. Lisäksi työn katkonaisuus ja taloudellinen epävarmuus ovat omiaan lisäämään epävarmuutta ja ihmisen kokemaan stressiä työmarkkinoilla. Tällä voi puolestaan olla negatiivisia vaikutuksia kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille ja arjen sujumiselle. Lisäksi työmarkkinoiden globalisoitumisesta ja kansainvälisestä kilpailusta on mahdollisia seuraamuksia myös paikalliselle työttömyydelle, palkankorostusten jäädyttämiselle tai palkkojen alentumiselle, kun saman työn voi tuottaa muualla huomattavasti edullisemmin. (Hiltunen 2019: 224.)

Yhteiskunnallinen laaja murros vaikuttaa myös työntekijöiden työnkuvaan ja vaadittaviin taitoihin ja ominaisuuksiin, joita heiltä odotetaan. On siis mielenkiintoista havaita Sitran julkaisun listaamia tulevaisuuden työntekijän ominaisuuksia ja työn luonteenpiirteitä (Dufva n.d: 25–26 & 36). Julkaisussa esitetään esimerkiksi, että työn tulee olla globaalia, joustavaa, luovaa ja vähemmän säädeltyä. Työntekijältä odotetaan taitoja, kuten yhteistyötaitoja, kriittistä havainnointikykyä, idearikkautta, päätöksentekokykyä ja jatkuvaa elinikäistä oppimista, originaalisuutta ja kompleksien ongelmien selvittelyä.

Kuinka nykyajan Suomessa osataan vastata näihin muuttuneisiin ja tiukentuneisiin vaatimuksiin, joita työntekijältä odotetaan? Mitä nuoret ajattelevat näistä tiukentuneista vaatimuksista? Viime vuosina nuorten tulevaisuutta koskevat huolet ovat liittyneet esimerkiksi työelämän epävarmuuteen ja nopeaan kehitykseen, sekä globaaliin talousjärjestelmään (Alanen 2020). Uudenlaiset työnominaisuudet ja vaadittavat osaamisen alueet luovat paineita erityisesti uusien sukupolvien koulutuksen uudistamiselle, mutta myös sosiaalipalveluille, joissa nuoria tuetaan ja ohjataan kohti heidän tulevaisuuttaan.

6 Nuoren tukeminen suomalaisessa yhteiskunnassa

Mikäli omat vahvuudet ja mahdollisuudet elämässä ovat nuorella selvät, tulevaisuus voi olla jo itsessään innostava reflektoinnin ja keskustelun aihe. Toisaalta niille nuorille, joilla ei ole selkeitä mielenkiinnonkohteita tai tavoitteita kartoitettuna, tulevaisuus voi puolestaan näyttäytyä ahdistavana tai pelottavana, jolloin sen pohtimista haluaa vältellä. Voidaan myös päätellä, että mikäli tulevaisuus koetaan ahdistava tai pelottavana asiana, ohjaavat nämä negatiiviset tuntemukset nuoria heidän omissa päätöksenteoissaan ilman tarvittavaa tukea ja ohjausta. Näin tavoitteita omassa elämässä ei välttämättä uskalla asettaa tarpeeksi korkeiksi eikä voitonriemua haasteiden ylittämisestä pääse kokemaan. Lisäksi ohjauksessa tulisi tukea nuorten minäpystyvyyttä, jotta nuoret eivät esimerkiksi rajoittaisi itseään ja omia tulevaisuuden mahdollisuuksiaan kykyjään koskevien virheellisten arvioiden perusteella. Tämän opinnäytetyön kannalta on siis oleellista avata seuraavaksi esittelemiä käsitteitä liittyen tulevaisuusohjaukseen, positiiviseen psykologiaan ja minäpystyvyyteen.

6.1 Tulevaisuusorientaatio ja tulevaisuuden muovaaminen

Lähestymme tulevaisuutta tulevaisuusorientaation käsitteellä. Nuorille suunnattu tulevaisuusorientaatio tarkoittaa tulevaisuuden eri vaihtoehtojen kartoitusta ja suunnittelua. Tulevaisuusorientoitumiseen kuuluu myös kartoituksen ja suunnittelun perusteella tehty yksilölle soveltuvien tavoitteiden asettaminen ja niihin sitoutuminen. Tulevaisuus hahmotetaan usein näkemykseksi tai visuaaliseksi mielikuvaksi, jota muokataan jatkuvasti yksilön taustan ja nykyhetken pohjalta. Visuaalinen mielikuva tulevaisuudesta on lisäksi vahva osa yksilön omaa persoonaa sekä minäkäsitystä ja se edesauttaa elämäntarkoituksen ja suunnan löytämisessä. Tulevaisuusorientaation merkitys korostuu erityisesti nuorten kohdalla, mutta myös henkilöiden, jotka ovat elämän liitoskohdissa. (Seginer 2003: 3–4.) Arkielämässä tämä voisi tarkoittaa siirtymistä koulu- tai työinstituutiosta toiseen, tai elämän aloitusta niin sanotusti ”puhtaalta pöydältä”.

Tulevaisuuden muovaamisteoriassa, Mikkonen (2000: 61–62) esittää käsitteensä niin, että menneisyyden ja nykyhetken kokemuksista rakennetaan vertauskuvallisesti yhdistävä silta tulevaisuuden eri odotuksiin ja haaveisiin. Esimerkiksi, jos laitoshoidossa asuvan nuoren menneisyys ja nykyisyys koetaan haastavina ajanjaksoina, ei tulevaisuuteen ole helppo asennoitua asiana, joka olisi voimaannuttava tai täynnä haaveita. Tulevai-

suutta ei myöskään koeta ajankohtaisena, kun tapahtumia menneisyydestä tai nykyhetkestä prosessoidaan edelleen. Tärkeää olisikin oppia käsittelemään omaa elämänhistoriaansa, ja sille asettamaa painoarvoa ja sen merkityksiä. Tulisi oppia tutkimaan, millä tavoin menneisyytemme vaikuttaa oman tulevaisuuden muovaantumiseen. Tällä taidolla ihminen selviää paremmin jyrkkien elämäntilanteiden muutoksista, joita kaikki omalla tavallaan kohtaavat omassa elämässään. (Toivonen & Kauppi 1999: 107–109.)

Voidaan nähdä, että itsenäistyvän nuoren elämänvaiheeseen kuuluu itselleen soveltuvan koulutusalan valinta, ja pohdinta oman paikan löytämisestä työelämässä. Tämä vaihe on merkittävä osa nuoren tulevaisuusorientoitumista. Valinta on tärkeä, sillä uuden ammattinimikkeen lisäksi koulutuksen nähdään vaikuttavan myös yksilön yhteiskunnalliseen asemaan, elämäntyyliin, terveyteen ja kykyyn hyödyntää yhteiskunnan tarjoamia kulttuurisia ja teknillisiä mahdollisuuksia (Ladonlahti & Pirttimaa 2011: 71). Tulevaisuuden suunnitelmien muovaantumiseen ja eritoten koulu- ja työuran rakentumiseen liittyvät vahvasti yksilön persoona, sukupuoli, ikä ja niin kutsuttu ura-ankkuri (Kattelus & Jokinen 2017: 24). Ura-ankkuri rakentuu puolestaan yksilön kyvyistä, motiiveista, taidoista, tarpeista, arvoista ja asenteista (Kattelus & Jokinen 2017: 242). Tulevaisuuden muovaantumisen teorian mukaan tulevaisuuteen suuntautuminen on siis eletty ja henkilökohtainen prosessi, johon vaikuttaa yksilön menneisyys (Mikkonen 2000: 61–62).

Yksilöllisten eroavaisuuksien lisäksi tulevaisuusorientaatiota ja sen muovaantumista ohjaa se vallitseva, sosiaalinen todellisuus, jossa nuori elää. Näin ollen, yksilön tulisi integroitua yhteiskunnan rakenteisiin ja sen tarjoamiin mahdollisuuksiin. (Kattelus & Jokinen 2017: 24.) Toki yksilö voi innovoiden kehittää itselleen täysin uudenlaisen urapolun ja toimia aikansa edelläkävijä. Toisaalta urakehityksellisen innovaation tulee olla hyödyllinen myös muille yhteiskunnan osapuolille, ja sen tulee noudattaa tiettyjä sosiaalisia normeja ja viitekehyksiä, jotta yksilö voitaisiin sen avulla kiinnittää osaksi yhteiskuntaa.

6.2 Positiivinen psykologia: Vahvuuksien harjoittaminen

Positiivisen psykologian teoria tukee opinnäytetyömme nuoria vahvistavaa lähtökohtaa. Tämän vuoksi esittelemme Martin Seligmanin teorian (Seligman 2004), jonka mukaan psykologian, erityisesti positiivisen psykologian, tulisi keskittyä kolmeen eri teemaan. Ensimmäiseksi psykologian tulisi olla kiinnostunut yhtä lailla ihmisten vahvuuksista kuin heikkouksista. Toiseksi yksilön vahvuuksia tulisi rakentaa unohtamatta ihmisen heik-

kouksien vahvistamista. Kolmanneksi tulisi huolehtia kaikenlaisten ihmisten elämän onnellisuudesta ja hyvinvoinnista, eikä keskittyä pelkästään yksilöihin, jotka ovat jo entuudestaan esimerkiksi ahdistuneita tai masentuneita.

Seligmanin mukaan ihminen tarvitsee positiivisten tuntemuksien lisäksi syvällisempää tyydytystä elämästä, joka rakentuu omien vahvuuksien ja mielenkiinnonkohteiden tiedostamisesta, ja niiden harjoittamisesta jokapäiväisessä elämässä. Vahvuuksien käyttö mahdollistaa yksilön pääsemisen flow-tilaan, jossa ihminen unohtaa ajankulun, ja uppoutuu käsillä olevaan asiaan. Merkityksellinen elämä, jossa yksilö käyttää vahvuksiinsa jokapäiväisessä elämässä itseään suurempien asioiden puolesta, tuottaa enemmän mielihyvää, onnea ja tyytyväisyyttä verrattuna positiivisten tunteiden jatkuvaan saamiseen (Seligman 2004.), esimerkiksi viihteen tai ulkoisen materiaalin avulla.

Positiivista psykologiaa voidaan tarkastella kolmesta eri näkökulmasta: subjektiivisen, individuaalisen ja ryhmätason kannalta. Subjektiivinen näkökulma voidaan myös jakaa kolmeen eri aikaperspektiiviin: yksilön kokemus hyvinvoinnin ja tyydytyksen saannista menneisydessä, onnellisuuden ja flow-tunteen kokemuksellisuus nykyisyydessä ja kolmanneksi toiveikkuuteen ja optimistisuuteen omaa tulevaisuutta kohtaan. Individualistisessa näkökulmassa huomioidaan yksilön vahvuudet ja kyvyt, kuten viisaus, rohkeus, anteeksiantokyky tai kapasiteetti rakastaa tai kohdata omia kutsumuksiaan. Kolmas positiivisen psykologian näkökulma on ryhmätaso. Yksilö kohtaa elämänsä aikana useita eri ryhmiä ja yhteiskunnassa vallitsevia instituutioita, kuten koulu- tai työpaikkoja. Edellä mainitut tarjoavat yksilöille kiinnittymisen paikkoja ja, ravitsevat heitä sekä heidän vahvuuksiaan, liikuttaen yksilöitä kohden parempaa kansalaisuutta. (Seligman & Csikszentmihalyi 2000: 5.)

Liittämällä Seligmanin positiivisen psykologian teorian sosiaalialaan, ja erityisesti lastensuojelun työkentälle, voimme tukea nuoria tunnistamaan heidän omia vahvuuksiaan, ja kannustaa niiden hyödyntämisessä jokapäiväisessä elämässä. Tarkoituksena on, että nuoret kokisivat onnistumisen tunnetta uppoutumalla käsillä olevaan asiaan. Voimme keskittyä asioihin, jotka tuottavat nuorille mielihyvää ja onnellisuutta nykyhetkellä ja vahvistaa toiveikkuutta tulevaisuuden visioiden tavoittelemiseksi. Huomionarvoista on myös teorian pohjalta arvioida yhteiskunnan tarjoamia instituutioita ja niiden laatua, joihin yksilö integroituu. Esimerkiksi oppilaitoksen laatua voi analysoida esimerkiksi arvioimalla, tukeeko se yksilön kokonaisvaltaista hyvinvointia ja jaksamista, tai auttaako se yksilöä kehittämään itseään.

Suomalaisessa kontekstissa positiivisesta psykologiasta on kirjoittanut filosofi Esa Saarinen. Saarisen mukaan ihmisen vahvuuksista käsin toimiminen johtaa melkein vastustamattomasti kohti positiivisempaa tulevaisuutta. Filosofi painottaa reflektoinnin merkitystä yksilön ensiaskeliksi kohti positiivisempaa tulevaisuutta ja itsetietoisempaa miinua. (Saarinen 2013: 90.)

6.3 Minäpystyvyys

Albert Banduran mukaan yksilön kehitys on elinikäinen prosessi. Ihmisten kyvyt eroavat psyykkis-biologisten alkuperiensä suhteen sekä myös sen suhteen, ovatko kokemukseelliset olosuhteet tukeneet kykyjen kehitystä vai ovatko kyvyt jääneet alikehittyneiksi (Bandura 1992: 13). Se, että ihmisellä on vahvuuksia ei vielä riitä, on myös uskottava omiin taitoihinsa. Odotukset, uskomukset, tavoitteet sekä itseä koskevat havainnot suuntaavat käyttäytymistä ja vaikuttavat siihen, millaisia valintoja henkilö tekee esimerkiksi koulutuksen ja uran suhteen (Bandura 1992: 14).

Ihmisen elämänkulkuun vaikuttaa monet ulkoiset sosiokulttuuriset tekijät, kuten yhteiskunnan ja teknologian muutokset. Siihen, miten näihin muutoksiin suhtaudutaan, vaikuttaa taas se, missä elämän vaiheessa ihminen on. Näin ollen elämänkulkua on analysoitava sekä yksilön että yhteiskunnan näkökulmasta. (Bandura 1992: 16.) Sosiokulttuuristen vaikutteiden lisäksi ihmisten elämässä suuri vaikutus on myös satunnaisilla tapahtumilla. Sattumaa ei tietenkään voi ennustaa tai kontrolloida, joten itseohjautuvuuden edellyttämien kykyjen vaaliminen on tärkeää. Jotta ihminen voi vaikuttaa omaan elämänkulkuunsa, on myös pystyttävä muokkaamaan omia olosuhteitaan kehittämällä erilaisia taitoja, uskonnolla omiin kykyihinsä ja oppimalla motivaation ja toiminnan kannalta tärkeää itsesäätelykykyä (Bandura 1992: 17–18).

Ihmisten monet toiminnat perustuvat ajatteluun. Ajattelukyky laajentaa suunnattomasti ihmisten mahdollisuuksia elämässä, mutta usein ajattelu voi johtaa myös harhaan. Omaan itseä ja ympäröivää maailmaa koskevia virheellisiä uskomuksia syntyy, kun yksilöt tekevät vääriä tulkintoja tapahtumista mielensä ennakkokäsityksien perusteella. Yksilö voi rajoittaa itseään epäilyllä ja itseä mitätöivillä mielikuvilla. (Bandura 1992: 19–20.)

Minäpystyvyydellä (self-efficacy) Bandura tarkoittaa ihmisen uskomuksia kyvyistään sekä siitä, miten paljon hän kokee pystyvänsä vaikuttamaan elämänsä kulkuun. Minäpystyvyyteen liittyvät uskomukset määrittävät, mitä ihmiset tuntevat ja ajattelevat sekä, miten he käyttäytyvät ja motivoivat itseään. (Bandura 1994: 2.) Minäpystyvyyden kokemuksen perusteella ihminen tekee valintoja sekä reagoi esteisiin ja epäonnistumisiin, joko lisäämällä ponnistelujen määrää tai luovuttamalla. On tärkeää osata arvioida omia kykyjään, jotta ei toimi minäpystyvyyttä koskevien virheellisten käsitysten pohjalta. (Bandura 1992: 61.) Monet psykologian ammattilaiset väittävät, että minäpystyvyydellä on taitoja tärkeämpi rooli menestyksen saavuttamisessa. (Akhtar 2008). Uskomukset omista kyvyistä ja siitä, mitä kokee mahdolliseksi saavuttaa, vaikuttavat erittäin paljon siihen, millaisia tavoitteita uskaltaa asettaa ja, kuinka paljon on valmis tekemään töitä tavoitteidensa eteen.

Ihmiset, joiden minäpystyvyys on vahva, eivät pelkää tai välttele haastavia tehtäviä. He asettavat itselleen vaativia tavoitteita ja sitoutuvat niihin sen sijaan, että luovuttaisivat kohdatessaan vastoinkäymisiä. He eivät myöskään anna epäonnistumisten musertaa heitä, vaan heidän pystyvyyden tunteensa palautuu nopeasti ennalleen. Koettu minäpystyvyys vaikuttaa myös siihen, miten yksilö selittää oman epäonnistumisensa. Jos minäpystyvyyden tunne on hyvä, ihminen perustelee epäonnistumisensa sillä, että ei panostanut tehtävään tarpeeksi. Puolestaan pystyvyyden tunteen ollessa heikko, henkilö syyttää itseään ja kokee epäonnistumisen johtuvan omasta persoonastaan eli henkilökohtaisista piirteistään. Heikko pystyvyyden tunne saa henkilön kokemaan erityisesti haastavat tehtävät uhkana minuudelleen ja näin ollen yksilö alkaa vältellä niitä. (Bandura 1994: 2.)

Jotta henkilön minäpystyvyys vastaisi todellisuutta, on tärkeää harjoittaa itsereflektiota sekä saada palautetta muilta ihmisiltä. Pieniltä lapsilta puuttuu tietoa omista kyvyistään, ja näin ollen he tarvitsevat ulkoista ohjausta välttyäkseen vaaratilanteilta. Banduran mukaan itsereflektiokykyjen kehittäminen minäpystyvyyden arvioinnissa kuitenkin korvaa yhä enemmän ulkoista ohjausta henkilön kasvaessa. (Bandura 1992: 62.)

Nuoruuden aikuistumisvaiheessa minäpystyvyyden kehittymiseen liittyvät omat haasteensa. Nuorten on opittava ottamaan vähitellen täysi vastuu itsestään eri elämänalueilla ja täten hallittava uusia taitoja sekä uudenlaisten instituutioiden tapoja ja normeja. Tässä vaiheessa on kriittistä, että nuori osaa arvioida omia kykyjään, sillä arvio vaikuttaa uravalintaan sekä siihen kohdistettavan kiinnostuksen ja panostuksen määrään. (Bandura

1992: 67.) Mitä pystyvemmäksi ihminen kokee itsensä, sitä enemmän uravaihtoehtoja hän näkee itselleen mahdollisiksi ja kiinnostaviksi ja sitä enemmän hän kouluttautuu ja menestyy valitsemallaan uralla (Bandura 1994: 7).

Minäpystyvyyteen voi vaikuttaa neljällä eri tavalla, joista ensimmäinen ja tehokkain keino on kokemusten kautta. Onnistumisen kokemukset tukevat uskoa omaan kyvykkyyteensä ja epäonnistumiset heikentävät sitä. Menestykset, joiden eteen yksilö on taistellut edesauttavat vankan minäpystyvyyden syntymistä. Sen sijaan, jos henkilö on aina päässyt haluamaansa lopputulokseen näkemättä vaivaa, odottaa hän myös tulevaisuudessa nopeita tuloksia ja lannistuu, mikäli ei saakaan niitä aikaan. (Bandura 1994: 2–3.)

Toinen tapa, jolla minäpystyvyyteen vaikutetaan, on mallioppiminen. Tämä tarkoittaa ympärillä olevien ihmisten, erityisesti roolimalleiksi koettujen ihmisten seuraamista ja heihin samaistumista. Itsensä kaltaisten ihmisten onnistumisten näkeminen kasvattaa uskoa myös omiin kykyihin kyseisellä osaamisalueella. Mitä enemmän samankaltaisuutta tarkkailijan ja roolimallin välillä on, sitä vahvempi vaikutus mallioppimisella on pystyvyyden tunteeseen. (Bandura 1994: 3.)

Kolmas tekijä minäpystyvyyden synnyssä on ympäröivältä maailmalta saatu palaute. Positiivinen palaute, kuten toisen kannustaminen, vahvistaa pystyvyyden tunnetta, jolloin ihminen tekee töitä onnistumisen eteen ja täten vahvistaa taitojaan. Ulkopuolelta tuleva palaute vahvistaa positiivista minäkuvaa ja auttaa pitämään itse-epäilyksen tunteet kurissa. Pelkällä palautteella on kuitenkin helpompi sabotoida toisen pystyvyyden tunnetta kuin vahvistaa sitä. Negatiivinen palaute voi siis jättää niin pahat jäljet minäkuvaan, että sitä ei pelkällä positiivisella palautteella korjata. Ihmisillä, jotka ovat negatiivisen palautteen myötä vakuuttuneita omasta kyvyttömyydestään, on tapana vältellä haastavia aktiviteetteja ja luovuttaa helposti. Tämä käyttäytymismalli on haitallinen minäpystyvyydelle, sillä se luo tunteen siitä, ettei onnistu missään, eikä koe taitojensa kehittyvän, sillä kykyjen kasvuille tärkeää on haastavienkin aktiviteettien kokeileminen ja epäonnistumisista oppiminen. (Bandura 1994: 3.)

Neljäs ja viimeinen koetun minäpystyvyyden lähde on Banduran mukaan suorituksen aikana koetut tunteet ja tuntemukset, jotka voidaan tulkita monella tavalla. Esimerkiksi jännitys voidaan kokea joko heikkoutena ja huonolle suoritukselle altistavana tekijänä tai suoritusta vahvistavana energiavirtana. Myös mieliala voi joko vahvistaa tai heikentää henkilön minäpystyvyyttä. (Bandura 1994: 3.)

Jos haluaa vahvistaa toisen minäpystyvyyttä, tulee tehdä paljon enemmän kuin vain kehua ylettömästi, sillä erityisesti epärealistiset kehut ovat ongelmallisia, sillä ne todetaan pettymyksien myötä nopeasti epätosiksi (Bandura 1994). Sosiaalialan ammattilaiset voivat järjestää asiakkailleen tilanteita, joissa he voivat testata taitojaan turvallisessa ympäristössä, minkä tarkoituksena on varmistaa asiakkaan menestyminen. Tilannetta voidaan reflektoida yhdessä keskustelemalla tunteista ja ajatuksista, joita tilanne sai aikaan asiakkaassa ja ammattilainen voi antaa palautetta keskittymällä asiakkaan vahvuuksiin. Ammattilainen voi myös suojella asiakkaan minäpystyvyyttä uusilta kolauksilta välttämällä ohjaamasta asiakasta tilanteeseen, josta hänellä ei ole valmiuksia selviytyä omin avuin. (Bandura 1994).

7 Toiminnan suunnitelma

7.1 Lähtökohta

Voidaan argumentoida, että on hyödyllistä ohjata nuori löytämään omat vahvuutensa ja tulevaisuuden unelmansa, jotka kohtaavat yhteiskunnan muutostarpeet. Näin ollen on hyvä pitää mielessä erilaiset kehityssuunnat ja megatrendit, jotta nuoret sukupolvet kykenevät integroitumaan yhteiskuntaan ja kohtaamaan koulu- ja työelämän uudet haasteet. Vaikka ymmärrys yhteiskunnasta ja megatrendeistä voi kasvattaa nuoren ihmisen tulevaisuuden mahdollisuuksia ja visioita, ei se yksinään vielä riitä ohjaamaan nuoria heille subjektiivisesti soveltuville koulutus- ja urapoluille. On oleellista orientoitua tulevaisuuteen, mutta samalla toimia omien arvojen, vahvuuksien, vaatimusten ja unelmien pohjalta, jotta taataan ainekset merkityksellisen elämän rakentumiselle, positiivisen psykologian teoriaa mukaillen. Tämän pohjalta koemme merkittäväksi tehtäväksi auttaa nuoria kartoittamaan heidän tulevaisuuden visioitaan, ja ohjaamaan heitä tunnistamaan, vahvistamaan ja rakentamaan omia yksilöllisiä vahvuuksia ja mielenkiinnonkohteita. Jotta ihminen voi vaikuttaa omaan elämänsä ja tulevaisuuteensa on pystyttävä muokkaamaan omia olosuhteitaan kehittämällä erilaisia taitoja ja uskomalla omiin kykyihinsä (Bandura 1992: 17–18).

Menetelmiä valitessamme kiinnitimme huomiomme Banduran määrittelemiin minäpystyvyyden vahvistamisen keinoihin, tulevaisuusorientaatioon, positiivisen psykologian periaatteisiin, ryhmänohjauksen teoriaan, megatrendeihin sekä tulevaisuuden työelämäntoihin. Tavoittemme on tukea nuoria löytämään omia vahvuuksiaan ja tulevaisuuden

unelmiaan, jotka he kokevat tavoittelemisen arvoisiksi, ja jotka kohtaisivat tulevaisuuden yhteiskunnan vaatimukset. Haluamme toiminnallamme tutustuttaa nuoria tulevaisuuden työelämätaitoihin ja megatrendeihin. Tavoitteenamme on myös, että nuori asettaa itselleen tavoitteen omien vahvuuksien ja toivottavien tulevaisuuden työelämätaitojen perusteella.

Toteutamme opinnäytetyön toiminnallisen osuuden kahden tai kolmen tapaamiskerran aikana. Tapaamiskertojen määrästä on mahdollista joustaa riippuen osallistuvien nuorten määrästä ja aktiivisuudesta. Arvioimme, että toimintaan kuluu noin 2 h / per tapaamiskerta. Tapaamiskerrat ovat toteutettavissa 2-10 henkilön osallistujamäärällä. Tulomme järjestämään tapaamiset Töölön lastenkodin yhteisissä tiloissa.

7.2 Ryhmänohjaus

Ryhmänohjauksessa ryhmällä tarkoitetaan joukkoa ihmisiä, jotka käyvät läpi samankaltaisia prosesseja, joissa ohjaaja pyrkii tukemaan heitä. Ryhmätyöskentely luo hyvät puitteet vertaistuelle ja yhdessä oppimiselle. Ryhmätyöskentelyn etuna voidaan nähdä myös se, että siihen tarvitaan yksilötyöskentelyä vähemmän resursseja ja aikaa. Joskus ryhmä on jo valmiiksi ryhmä ja toisinaan se pitää rakentaa. Ryhmällä voi olla ohjaustilanteessa myös monta tehtävää esimerkiksi oppia nimenomaan ryhmässä toimimista tai olla pelkkä työväline ohjauksessa käsiteltävien asioiden prosessointiin. (Vehviläinen 2014: 79, 81, 87.) Tämän opinnäytetyön kannalta ryhmän rakentaminen ei ole oleellista, sillä lastenkodin nuoret tuntevat toisensa hyvin jo entuudestaan, eikä tavoitteenamme ole opettaa heille ryhmätyötaitoja, vaan hyödyntää ryhmän voimaa vaikeidenkin asioiden käsitteilyssä sekä saada mukaan mahdollisimman monta nuorta resurssiemme puitteissa. Yksilöohjaus veisi ryhmänohjausta enemmän aikaa ja tavoittaisi vähemmän nuoria. Tästä syystä ryhmätyöskentely oli selkeä valinta monimuotoisen opinnäytetyön toteutukselle.

Tärkeää ryhmäksi tulemisessa on tutustuminen toisiin kanssaihmiin. Tämän lisäksi sekä ohjaajien että ohjattavien on ymmärrettävä toiminnan sisältö ja tavoitteet sekä omat roolinsa toiminnassa (Vehviläinen 2014: 93). Ohjaustapaaminen on hyvä aloittaa kertomalla, mitä tulee tapahtumaan ja, mitä ohjauksella tavoitellaan. (Vehviläinen 2014: 96). Tämä auttaa osallistujia motivoitumaan toimintaan. Ohjeet on myös annettava selkeästi, jotta osallistujat saavat varmuuden siitä, että ovat ymmärtäneet asian oikein. (Ryhmän ohjaajan muistilista n.d.) Tavoitteen asettaminen on tärkeää, vaikka siihen ei pääsiskään, sillä se auttaa saattamaan toimintaa alulle ja toimimaan yhteisymmärryksessä.

(Vehviläinen 2014: 96–97.) Jotta kaikki tietävät oman ja toisten roolin toiminnassa, on kerrottava, että olemme opiskelijoita, jotka tekevät opinnäytetyötä. Lisäksi nuorille tulee tehdä selväksi, että harjoitukset ovat osallistavia ja toiminnallisia, mikä tarkoittaa, että kaikkien ajatuksia, mielipiteitä, tunteita sekä kysymyksiä kuullaan, eivätkä ohjaajat ole yksin äänessä. Korostamme kuitenkin, että nuorilla ei ole pienintäkään pakkoa jakaa omia ajatuksiaan.

Ohjausta käynnistäessä on myös keskusteltava työskentelyprosessin rajoituksista, puitteista, ehdoista tai kriteereistä. Tässä kohtaa voi puhua esimerkiksi aikatauluista, toiminnan luottamuksellisuudesta ja ammattilaisten vaihtolovelvollisuudesta. (Vehviläinen 2014: 109.) Ohjauksessamme on myös tuotava esiin, että toiminta on vapaaehtoista ja joustavaa aikataulujen suhteen. On hyvä keskustella myös yhteisistä pelisäännöistä kuten, miten työskennellään, kuinka usein tavataan ja miten työskentely dokumentoidaan. (Vehviläinen 2014: 110). Työskentelyn dokumentoinnista tulee mainita, että opinnäytetyössä ei mainita kenenkään henkilötietoja ja palautetta voi antaa anonyymisti.

Ohjattavien lisäksi myös ohjaajien on muodostuttava ryhmäksi hahmottamalla omat roolinsa ja vastuualueensa ohjaustehtävässä. Jaettu ohjaajuus on yleinen käytäntö ja sillä on monia etuja ryhmäohjauksen kannalta. Ohjaajat voivat jakaa ohjattaville hiljaista tietoa tiimityöskentelytaidoista omalla mallillaan. Jaettu ohjaajuus mahdollistaa myös ryhmän tapahtumien havainnoinnin useasta näkökulmasta, mikä auttaa esimerkiksi välttymään ylitulkinnoilta. Yhteisohjauksessa yhden ihmisen ei tarvitse osata kaikkea tai kantaa kaikkea vastuuta. Ryhmässä kaikki voivat keskittyä omiin vahvuuksiinsa ja ammatilliseen osaamisensa, ja oppia toisiltaan. Yhteisohjaaminen ei kuitenkaan onnistu ilman neuvottelua, sopimista ja suunnittelua, mikä voi olla haastavaa ja aikaa vievää. Jos työskentely ei ole hyvin organisoitua, voi ohjattaville tulla kuva, ettei kukaan johda toimintaa ja tämä johtaa siihen, että tilanne tuntuu sekavalta. (Vehviläinen 2014: 85–86.)

Usein ajatellaan, että kyky ryhmäohjaukseen liittyy persoonallisiin ominaisuuksiin, joita toisilla on ja toisilla ei ole. Ryhmäohjaus voidaan kuitenkin nähdä myös käytännön taitona, jonka jokainen voi oppia. Ryhmän ohjaajalla on monta tehtävää, kuten positiivisen auktoriteettiaseman luominen, ryhmän luottamuksen voittaminen (Ryhmäilmiö 2015: 11) ja jäsenten kuulluksi tulemisen mahdollistaminen (Lamppu 2018). EHYT ry kuvailee ryhmän ohjaajan tehtäviä seuraavanlaisiksi:

”Ryhmän ohjaaja on ryhmän esimies ja vastuussa sen toimintakyvystä. Hänen on näytettävä esimerkkiä toisten huomioimisessa ja kuuntelemisessa. Ryhmä ei voi toimia, ellei sen johtaja ole osa ryhmää.” (Ryhmäilmiö 2015: 17.)

Haluamme edesauttaa tunnetta, että ohjaajatkin ovat osa ryhmää osallistumalla harjoituksiin yhdessä nuorten kanssa ja näin välttää ylisuuren auktoriteettiroolin ottamista. On myöstarkeää, että osallistujia huomioidaan tasapuolisesti ja huolehditaan, että jokaisella nuorella on ryhmässä hyvä sosiaalinen paikka. (Ryhmäilmiö 2015: 11, 17).

Minna Lamppu puolestaan kuvailee ryhmänohjaajaa kanssakulkijaksi, kannattelijaksi ja houkuttelijaksi, joka tarttuu vuorovaikutuksellisiin impulsseihin ja mahdollistaa täten osallistumisen. Ammattimaista ohjaajaa kuvaa kyky sensitiivisyyteen, aitoon kohtaamiseen ja osallisuuden tukemiseen. Ohjaaja antaa tilaa kuuntelemalla ja osoittamalla olevansa aidosti kiinnostunut ohjattavasta juuri sellaisena kuin ohjattava näyttäytyy tässä hetkessä. Ohjaajan sensitiivisyys taas mahdollistaa sallivan ja vapautuneen ilmapiirin, jonka turvassa ryhmä voi työskennellä ilman suorituspaineita. Kun ryhmässä on hyvä ja turvallinen ilmapiiri, voivat sen jäsenet saada äänensä kuuluviin ja kokea vaikuttavansa ohjauksen kulkuun. Tämä luo tunteen ryhmään tai yhteisöön kuulumisesta, joka on olemainen tekijä osallisuuden kokemuksessa. (Lamppu 2018.) Kuten todettu, osallisuus on yksi hyvinvoinnin tukipilareista. (Nivala & Ryyänen 2013: 10).

7.3 Ensimmäinen ohjaustapaaminen

Nuorilta kysyttiin jo viikkoa ennen opinnäytetyön ensimmäistä ohjaustapaamista halukkuutta osallistua toimintaan. Näin ollen kaikki nuoret ovat lähtökohtaisesti vapaaehtoisesti osallistumassa toimintaan. Edellä mainitun lisäksi lastenkodin osaston johtaja on suositellut toimintaan osallistumista erityisesti niille nuorille, jotka ovat lähes täysi-ikäisiä ja, joilla ei ole vielä muodostunut selkeitä tulevaisuudenvisioita. Lisäksi nuorille on alustavasti kerrottu tulevan toiminnan sisällöstä.

Toinen ohjaajista on nuorille jo ennestään tuttu lastenkodin työntekijä, mutta toinen ohjaaja on heille uusi tuttavuus. Ensimmäisellä ohjauksella esittelemme aluksi nuorille itsemme ja toimintamme Töölön lastenkodissa. Toiminnan esittelyyn kuuluu sisällön, tavoitteiden, roolien, puitteiden, ehtojen ja ammattilaisten velvollisuuksien läpikäyminen. Näemme, että mikäli nuoret ovat tietoisia toiminnan tarkoituksesta, on toimintamme eettistä. Lisäksi harjoitteiden pedagoginen perustelu antaa nuorille myös syyn suorittaa harjoitteet loppuun tapaamiskerroilla, mutta myös edesauttaa nuorten saapumista paikalle

seuraaville tapaamiskerroille. Kannustamme nuoria vahvasti osallistumaan kaikille tapaamiskerroille. Toiminnan jatkumo on tärkeää, jotta pystymme mittaamaan prosessiluontoista edistymistä, mutta myös nuorten omaa kehitystä.

Ensimmäisen päivänä hyödynnämme ohjaamisessa Kolme eläintä -persoonallisuusleikkiä, Töölön lastenkodin omia vahvuuskortteja sekä nuorten kykyä samaistua heidän valitsemiinsa roolimalleihin. Ensimmäisen päivän tavoite on nuorten vahvuuksien kartoittaminen ja minäpystyvyyden tukeminen. Tarkoituksena on saada nuoret arvioimaan omia kykyjään ja tunnistamaan itsessään vahvuuksia. Pyrimme pääsemään näihin tavoitteisiin hyödyntämällä nuoria vahvistavia ja osallistavia menetelmiä, joiden keskiössä on itse-reflektio, omien kykyjen tutkiminen eri näkökulmista ja muilta ohjattavilta, sekä ohjaajilta saatava kannustava palaute. Keräämme ensimmäisen ohjaustapaamisen jälkeen palautteen sekä suullisesti että emoji-hymynaamoja, eli emoji-hymiöitä, käyttämällä.

Aloitamme ryhmäohjaustapaamisen Kolme eläintä -persoonallisuusleikillä, jonka tarkoitus on toimia niin kutsuttuna jäänmurtajana. Jäänmurtaja-harjoitukset ovat ohjauksen kannalta hyödyllisiä, sillä ne edistävät positiivista ilmapiiriä sekä auttavat osallistujia rentoutumaan ja orientoitumaan tulevaan ryhmätoimintaan. (Students as partners: Peer support ice-breakers n.d.: 2). Ohjaajan pyynnöstä nuoret kirjoittavat kolme eläintä yksi kerrallaan paperille. Sen jälkeen ohjaaja paljastaa, että ensimmäinen eläin kuvastaa sitä minkälainen yksilö haluaa olla, toinen miten hän kokee muut hänet näkevän ja kolmas, kuka hän itse kokee olevansa. Tämän jälkeen käydään yhdessä keskustelua siitä, mitä eläimiä nuoret valitsivat, millä adjektiiveilla eläimiä voisi kuvailla ja, näkevätkö nuoret yhtäläisyyksiä itsensä ja adjektiivien välillä. Kolme eläintä -leikillä on hyvä aloittaa tapaamiset, sillä se johdattelee itsereflektioon lempeästi ja se on hauska ja yksinkertainen, kuten jäänmurtajaleikit lähtökohtaisesti ovat.

Samalla ohjaamistapaamisella hyödynnämme myös Töölön lastenkodin omia vahvuuskortteja. Halusimme ottaa vahvuuskortit työskentelyyn mukaan, sillä kortit ovat nuorille tutut, niitä on iso määrä ja ne ovat esteettisesti miellyttäviä. Aluksi ohjaaja jakaa osallistujat tarvittaessa pienryhmiin. Koska emme tiedä tarkkaa osallistujamäärää etukäteen, vaatii ohjaustyö joustavuutta ja jatkuvaa arviointia ryhmäprosessin etenemisestä. Vahvuuskorttitehtävässä yksi ryhmän jäsen ilmoittautuu vapaaehtoiseksi ryhmän keskelle. Muista ryhmän jäsenistä kukin valitsee pöydälle levitetyistä vahvuuskorteista kaksi tai kolme kappaletta. Tarkoituksena on valita sellaisia kortteja, jotka kertovat kaverin vahvuuksista. Kun kortit on valittu, ojennetaan ne kaverille perustellen samalla, miksi valitsi

juuri kyseiset vahvuuskortit. Perusteleminen on oleellista, koska epärealistiset keuhut eivät tue minäpystyvyyttä, sillä ne todetaan pettymyksen myötä usein epätoiseksi (Bandura 1994). Lopuksi jokaiselle on ojennettu vähintään kuusi vahvuuskorttia, joista tulisi muutamalla sanalla kertoa tunnistaako itsessään kyseisiä vahvuuksia. Nuori voi halutessaan valita ylimääräisistä korteista lisää vahvuuskortteja itselleen. Tämän jälkeen keskustelme yhdessä nuorten valinnoista, mikäli vapaaehtoisia löytyy. (Piekkari n.d.: 11.) Ohjaavana kysymyksenä voi olla esimerkiksi: ”Mikä on tärkein vahvuuskortti, jonka kaveri sinulle antoi?”. Ohjaaja voi itse myös ilmoittautua tähän vapaaehtoiseksi.

Vahvuuskorttityöskentelyn tavoitteena on saada nuoret tunnistamaan itsessään vahvuuksia, ja saada sekä antaa positiivista palautetta. Omien vahvuuksien reflektointi ja muilta saatu positiivinen palaute auttavat minäpystyvyyden arvioinnissa ja kasvussa. (Bandura 1992: 62.) Omien vahvuuksien tiedostaminen ja niiden harjoittaminen myös tuovat ihmisen elämään merkityksellisyyden tunnetta (Seligman 2004). Positiivisen palautteen anto voidaan myös yhdistää käsitteeseen positiivinen empatia, joka voi ilmetä esimerkiksi toisten onnistumisista iloittamisena ja toisille osoitetuissa hyvissä teoissa. Positiivisella empatialla on löydetty yhteys sekä hyvinvoinnin että läheisten ihmissuhteiden kanssa. (Morelli & Lieberman & Zaki 2015: 58 & 64.)

Viimeinen aktiviteetti ensimmäisellä tapaamiskerralla on henkilökohtaisen roolimallin valinta. Nuoret pohtivat omaa elämäänsä ja sieltä löytyviä roolimalleja. Roolimallit voivat olla esimerkiksi julkkiksia tai tuttuja omasta elämästä. Kriteeri roolimallin valinnalle on jonkinlainen samaistuvuus kyseiseen henkilöön, joka todennäköisesti syntyy koetusta samankaltaisuudesta roolimallin ja nuoren välillä. Tämän menetelmän pedagogiseen valintaan vaikutti Banduran teoria minäpystyvyydestä, jonka mukaan minäpystyvyyttä voi vahvistaa mallioppimisen kautta. Itsensä kaltaisten ihmisten onnistumisten näkeminen kasvattaa uskoa myös omiin kykyihin kyseisellä osaamisalueella. (Bandura 1994: 3.) Harjoituksen tavoitteena on jälleen viedä ohjattavien huomio heidän vahvuuksiinsa heikkouksien sijaan, ja löytää uusia näkökulmia omaan identiteettiin.

7.4 Toinen ohjaustapaaminen

Toisella ohjauskerralla viemme katseen tulevaisuuteen tutkimalla tulevaisuuden ilmiöitä eli megatrendejä. Haluamme lähestyä tulevaisuutta positiivisesta näkökulmasta, minkä takia hyödynnämme jälleen vahvistavia ohjausmenetelmiä, joissa nuorten kyvyt ja unel-

mat ovat keskiössä. Megatrendikortit perustuvat Sitran julkaisemiin megatrendeihin vuodelta 2017 (Megatrendikortit: Matka tulevaisuuteen 2018). Nämä toimivat aineistonamme, sillä ne olivat opinnäytetyön aineistonkeruuhetkellä uusimmat megatrendikortit, jotka Sitra oli julkaissut. Toisen päivän tavoitteena on tutustua megatrendeihin vahvistavalla tavalla ja rakentaa vaihtoehtoisia tulevaisuuksia. Tavoitteena on myös miettiä mikä on itselle tärkeää ja millaisia unelmia itsellä on.

Aloitamme ohjauksen osallistavalla harjoitteella. Siinä nuori kirjoittaa viidelle paperin palalle 5 henkilökohtaista toivetta tai unelmaansa. Tämän jälkeen ohjaaja laskee viidestä nollaan, jonka aikana nuori luopuu korteista yksitellen, kunnes jäljelle jää vain yksi tärkein asia. Lopuksi nuoren unelmat ovat pinossa tärkeysjärjestyksessä. Sen jälkeen ohjaamme keskustelua kysymyksillä ”Miten toive tai unelma näkyy elämässäsi ja, miten se on muuttunut elämäsi aikana?” (Piekkari n.d.: 18–19.) Aloitamme tällä harjoituksella, sillä se on aktivoiva, mutta rento, joten se toimii hyvin lämmittelyharjoituksena, joka orientoi päivän teemaan (Students as partners: Peer support ice-breakers n.d.: 2) eli tulevaisuuden eri vaihtoehtojen pohtimiseen.

Jatkamme vapaalla keskustelulla tulevaisuudesta. Tämä keskustelu johdattaa Sitran megatrendikortteista löytyvään tehtävään ”Unelmoi”. Teemme harjoitteen ryhmätyönä, jolloin nuorten tulee keksiä yhteinen, mahdollisimman positiivinen, tulevaisuudenkuva heidän valitsemistaan 3–6 megatrendikortista. Tulevaisuuskuvan keksiminen edellyttää hyvää kommunikointia ja omien arvojen jakamista muille. (Lähdemäki-Pekkinen: 2018) Ryhmätyöskentely on oleellista ryhmädynamiikan ja yhteenkuuluvuuden tunteen rakentamisessa. Lisäksi ryhmätyöskentelystä on hyötyä sen vuoksi, että teemat ovat mahdollisesti haasteellisia nuorelle kohderyhmälle, ja näin ryhmästä saa tukea harjoitteesta suoriutumiseen. (Vehviläinen 2014.)

Megatrendikorteissa kuvataan jonkin verran myös huolestuttavia ilmiöitä, minkä takia valitsimme juuri ”Unelmoi” harjoituksen, koska se sopii vahvuuslähtöiseen lähestymistapaamme. Tehtävässä nuoria kannustetaan rakentamaan omannäköisiä tulevaisuuden näkymiä, sillä omannäköisyys on oleellinen teema tulevaisuusohjauksessa. Tulevaisuutta ei voida ennustaa, minkä vuoksi tulisi korostaa vaihtoehtoisia kehityskulkuja, jotka ovat seurausta päätöksistämme, valinnoistamme sekä meistä riippumattomista tapahtumista ja yllätyksellisistä kehityskuluista (Tähkäpää 2020). Haluamme korostaa harjoituksella ajatusta, että jokainen voi vaikuttaa omaan tulevaisuuteensa sen kautta, millaisena kokee tulevaisuuden tässä hetkessä (Alanen 2020).

7.5 Kolmas ohjaustapaaminen

Kolmannella ohjaustapaamisella suuntaudumme, edellisen tapaamisen tavoin, tulevaisuuteen vahvistavilla ohjausmetodeilla. Tavoitteena on esitellä nuorille tulevaisuuden työelämätaidot vahvistavalla tavalla. Lisäksi tavoitteena on, että nuoret asettavat itselleen tavoitteen, jonka he kokevat merkitykselliseksi ja saavutettavissa olevaksi.

Pohdimme yhdessä nuorten kanssa värillisille lapuille etukäteen kirjattuja tulevaisuuden työelämätaitoja (ks. Liite 3.). Keskustelemme siitä, missä ammateissa taitoja voi hyödyntää, mitä taitoja nuori tunnistaa itsessään ja mitä taitoja hän haluaisi lähteä kehittämään. Lähteemme on Sitran julkaisu, jonka mukaan tulevaisuuden työn tulee olla esimerkiksi globaalia, joustavaa, luovaa ja vähemmän säädeltyä. Työntekijältä odotetaan taitoja, kuten yhteistyötaitoja, kriittistä havainnointikykyä ja päätöksentekoa, idearikkautta, jatkuvaa elinikäistä oppimista, alkuperäisyyttä ja kompleksien ongelmien selvittelyä. (Dufva n.d.: 25–26 & 36.)

Tavoitteenamme on, että kaikki nuoret löytäisivät joitakin taitoja, joissa ovat jo hyviä ja joitakin, joissa kokevat voivansa kehittyä, sillä vahvuuksia tulee rakentaa unohtamatta kuitenkin myös heikkouksien kehittämistä (Seligman 2004). Tavoitteeseen pääsyä edesauttaa se, että olemme kartoittaneet nuorten vahvuuksia jo ensimmäisellä ohjaustapaamisella ja ne on kirjoitettu ylös nuorten henkilökohtaisille kartongeille, jolloin ne eivät unohdu. Myös ohjaajat voivat auttaa nuoria huomaamaan yhteyksiä omien kykyjensä ja tulevaisuuden työelämätaidojen välillä, sillä ohjaajat ovat jo tässä vaiheessa hieman tutustuneet nuoriin. Ohjauksessa korostamme Tähkäpään (2020) näkemystä, jonka mukaan myös ennustettavat työelämätaidot ovat vain oletusarvoja tulevaisuuden taidoista, eikä tosiallisia faktoja tai suoranaisia vaatimuksia eri osaamisista. Sitran julkaisun tulevaisuuden työelämätaidot kirjoitetaan paperin paloille selkokielisesti helpottamaan aiheen käsittelyä ottamalla huomioon, että nuoret voivat olla eri vaiheissa kehitystään ja heillä voi olla esimerkiksi luki- tai hahmotushäiriöitä.

Seuraavaksi nuori pohtii esiin nousseita vahvuuksiaan sekä tulevaisuuden työelämätaitoja. Kirjatuista työelämätaidoista nuori valitsee itselleen yhden taidon, joka häntä kiinnostaa, ja jossa haluaa kehittyä. Nuori laatii suunnitelman taidon kehittämistä varten. Suunnitelmassa nuori pohtii esimerkiksi, mitkä keinot edistävät tavoitteen saavuttamista.

Harjoite sopii tulevaisuusohjaukseen, sillä tulevaisuuden suunnittelu ja tavoitteiden asettaminen ovat olennaisia tekijöitä tulevaisuuteen orientoitumisessa. (Seginer 2003: 3). Lisäksi harjoite sopii erityisesti nuorille, sillä he kuuluvat Z-sukupolveen, jolla tarkoitetaan vuosina 1995-2010 syntyneitä lapsia ja nuoria. Z-sukupolvea voi kuvailla lyhytjänteisyyden, arvaamattomuuden ja nopeuden piirteillä, jotka voivat tuottaa haasteita pitkän aikavälin tavoitteiden asetuksessa. (Hämäläinen & Ipatti & Raatikainen 2019: 4.) Koemme kuitenkin, että pitkän aikavälin tavoitteet auttavat nuoria pääsemään elämässään kohti suurempia tavoitteita, jotka positiivista psykologiaa mukaillen tuottavat suuren määrän syvää tyytyväisyyttä henkilön elämässä (Seligman 2004). Meillä on käytössä myös Sitran julkaisema SMART-taulukko (LATU-toimintamalli 2016), jota nuori voi hyödyntää pohtiessaan asettamaansa tavoitetta. SMART-tavoitetaulukko on seuraavanlainen:

- S – selkeästi määriteltä
- M – mitattavissa
- A – aikaan sidottu
- R – realistinen
- T – tavoittelemisen arvoinen

Lopetamme ohjauksen yksilöharjoitteella, jossa nuori luo itselleen tulevaisuuden unelmaminä-piirroksen. Hän kuvittelee, miltä hänen unelmien tulevaisuutensa näyttää, ja mikä on hänen roolinsa siinä. Ohjaaja johdattelee harjoitetta kysymällä ohjaavia kysymyksiä, kuten ”Missä näet itsesi viiden vuoden päästä?” tai ”Jos voisit harrastaa mitä tahansa lajia ilman rajoitteita, mitä harrastaisit?”. Nuori kirjoittaa tai piirtää paperille mieleen tulevia ideoita vapaasti rajoittamatta ajatteluaan. (Piekkari n.d.: 15.)

Tarkoituksena on, että nuori uskaltaa suunnitella unelmien tulevaisuuteensa pohtimalla eri vaihtoehtoja. Perustelemme harjoitteen tarpeellisuuden tulevaisuudenmuovailun (Mikkonen 2000: 61–62) ja minäpystyvyyden teorioilla. Jos nuoren menneisyydessä on koettu pettymyksiä, ja minäpystyvyyden tunne on alhainen, ei tulevaisuuteen uskalleta asettaa tarpeeksi korkeita tavoitteita (Bandura 1994: 2). Unelmointi voi tuntua haastavalta, jolloin kannustamalla nuorta voi edesauttaa hänen uskallustaan asettaa rimaa korkeammalle. Kun nuoren tulevaisuuden unelmaminä-piirros on valmis, voi hän esitellä sen ohjaajalle. Tuotos voi olla varsin realistinen ja näin ollen nuorta tulisi auttaa sen sanoittamisessa. Nuoren auttaminen omien unelmien sanoittamisessa luo nuoreen lisää uskoa unelmaminäänsä kohtaan. Ohjaavana kysymyksenä voi olla esimerkiksi: ”Mitä

asioita teet elämässäsi tällä hetkellä, että pääset kohti unelmaasi?”. Tarkoituksena on kannustaa nuorta itsereflektioon.

7.6 Dokumentoinnin ja palautteenannon menetelmät

Nuorelle jää tapaamisista värikäs kartonki, johon hän on kirjannut itselleen kolme eläintä, vahvuuskortit, roolimallin, tavoitteen laatimisen ja tulevaisuuden minäkuvan. Näin eri harjoitteet ja tapaamiset linkittyvät toisiinsa ja luovat konkreettisen kokonaisuuden. Nuori voi palata käsiteltyihin asioihin myöhemmin ja palauttaa mieleen esimerkiksi omia vahvuuksiaan. Tästä voi olla nuorelle hyötyä, mikäli hän tuntee myöhemmin olonsa esimerkiksi alakuloiseksi. Omista listatuista vahvuuksista voi saada vahvuuden tunnetta myös tulevaisuudessa. Taustalla on lisäksi ajatus, että nuori voi hyödyntää esimerkiksi vahvuuskortteja luodessaan myöhemmin ansioluetteloaan (Piekkari n.d: 4). Tapaamisten välissä säilytämme kartonkeja Töölön lastenkodilla ja jaamme ne nuorille ohjaustapaamisten päätyttyä.

Raportoimme ja arvioimme prosessin etenemistä ja onnistumista erityisesti nuorilta saadun palautteen, ja omien havaintojemme perusteella. Palautteen pohjalta arvioimme tavoitteisiin pääsyä, ohjaajien ammattitaitoa ja menetelmien sopivuutta kohderyhmälle. Analysoimme myös, miten luotettavia ja yleistettäviä havaintomme ja tutkimustuloksemme ovat. Ensimmäisellä tapaamiskerralla keräämme palautetta emoji-hymiöiden avulla. Nuoria pyydetään muistelemaan teytyjä harjoitteita ja sanomaan ne ääneen ohjaajan kirjoittaessa niitä samalla ylös. Koonti suoritetaan nuoria osallistavasti, ja kun se on valmis, ohjaajat antavat nuorille erilaisia emoji-hymiöitä. Hymiöt sisältävät erilaisia tunteita, kuten ihmetystä ja tykästymistä. Emoji-hymiöissä on lisäksi kuvakkeita, jotka kuvastavat uusien työkalujen saamista omaan elämään yhteisestä tekemisestä. Eri hymiöiden merkitykset tullaan selventämään nuorille välttääksemme epäselvyyksiä kuvakkeiden tulkinnoissa. Nuoret kiinnittävät hymiöitä sinitarralla koosteeseen eri harjoitteiden viereen kuvaavammalla näin kokemuksiin harjoitteesta.

Käytämme palautteenantokeinona nuorille tuttuja hymiöitä, eli emojeeja, koska oletuksemme on, että ne toimivat nuorille mieluisempina palautteenantokeinoina kuin esimerkiksi palautteenantolomake. Haluamme pyytää palautetta jo heti ensimmäisen tapaamiskerran jälkeen, koska silloin harjoitukset ovat tuoreessa muistissa. Tällä varmistamme, että saamme ohjauksesta palautetta, sillä se on oleellinen osa arviointiprosessiamme

ohjaajina, mutta myös opinnäytetyön kannalta. Haluamme antaa myös suulliselle palautteelle tilaa, sillä on mahdollista, että joku osallistuja kokee sen itselleen sopivammaksi palautteenantotavaksi. Lopuksi aikaa jätetään myös kiitoksille osallistumisesta.

Viimeisellä ohjaustapaamisella pidämme nuorille anonyymien Kahoot-kyselyn, jossa on kysymyksiä toiminnan eri osioista ja toiminnan kokonaisuudesta. Valitsimme Kahoot-kyselyn palautteenantomenetelmäksi, koska kyseinen internet-sivu on monelle nuorelle tuttu, sillä sitä käytetään usein koululaitoksissa ja nuorille suunnatuissa sosiaalipalveluissa modernina kyselymuotona. Kahoot-kysely on pelillisesti suunniteltu ja visuaalisesti miellyttävä. Kahoot-kyselytulokset poistuvat testin päätyttyä, joten otamme kuvat kyselytuloksista kyselyn ollessa käynnissä, jotta pystymme hyödyntämään niitä toiminnan kokonaisvaltaisessa arvioinnissa. Tapaamisten jälkeen keräämme aineiston ohjaustapaamisista ja analysoimme sitä rakentavin, mutta myös kriittisin silmin. Esittelemme opinnäytetyön tulokset Töölön lastenkodissa, kun työmme on tullut päätökseen.

8 Toiminnan tarkastelua

8.1 Ohjaajat ilmapiirin luojina

Edellisessä kappaleessa esitetty toiminnan suunnitelma toteutui kolmella ohjaustapaamisella Töölön lastenkodissa. Tässä luvussa analysoimme toteutuksen onnistumista. Ensimmäisellä kerralla osallistuneita oli viisi, toisella kerralla kuusi ja viimeisellä ohjauskerralla kaksi. Yhteensä osallistuneita nuoria oli seitsemän. Kahteen kolmesta ohjaustapaamisesta pääsi osallistumaan myös Töölön lastenkodin oma sosiaaliohjaaja. Yksikään nuori ei osallistunut kaikkiin ohjaustapaamisiin ja kokoonpano oli jatkuvassa muutoksessa. Ryhmäkokoonpanon muutos edellytti sopeutumiskykyä harjoitusten ohjaamiseen, vaikeuttaen palautteen saantia ja ryhmäytymistä. Suunnitellun toiminnan vaikuttavuutta on myös tämän takia vaikea arvioida, sillä menetelmät muodostavat teoreettisesti perustellun kokonaisuuden, jonka hyötyyn vaikuttaa toiminnan pituus, menetelmien välinen yhteistyö ja prosessiluontoisuus. Tästä huolimatta yksittäisten harjoitusten hyötyä ja toimivuutta voidaan analysoida. Ohjaustapaamiset pidettiin lastenkodin neuvottelutilassa, joka sijaitsee samassa rakennuksessa lastenkodin kanssa. Neuvottelutilan hyvä puoli oli se, että tila on nuorille tuttu, erillinen ja suljettu muusta arkisesta toiminnasta, mikä saattoi edesauttaa nuorten rauhoittumista uudelleenlaiseen toimintaan. Koska tila oli hyvin lähellä nuorten huoneita ja lastenkodin osastotiloja, oli kynnyksellä osallistumiselle matala. Samalla se kuitenkin madalsi myös kynnyksestä toiminnan keskeyttämiselle. Tila on

suunnattu neuvottelutilaksi, joten se on sisustukseltaan melko virallisen tuntuinen. Pyrimme luomaan tilasta lämpimän tuntuisen varautumalla pienillä naposteltavilla, joita nuoret olivat ennakkoon ehdottaneet.

Ohjauksessa painotettiin osallistujien anonymiteettiä, jota noudatamme suoritetun toiminnan analysoinnissa. Saimme nuorilta luvan käyttää nimettömästi heidän suoria sitaattejaan toiminnasta, jonka perusteella tarkastelimme suoritustamme ohjaajina ja tavoitteisiin pääsyssä. Kaikki sitaatit on kirjoitettu välittömästi muistiin nuoren tai sosiaaliohjaajan ne sanottua. Viimeisellä kerralla kysyimme, mikä oli parasta ohjaustapaamisissa kokonaisuudessaan, mihin yksi nuori (T1) vastasi seuraavanlaisesti:

”Te ohjaajina olitte parasta. Ei ollu liian tieteellistä, omaa ääntä sai käyttää. Mitään ei suljettu pois. Oli vapaata”.

Nuoren kommentti osoittaa, miten tärkeää on luoda luottamuksellinen suhde ohjattaviin ja asettua asiantuntijaroolista heidän tasolleen. Ei tule vain luottaa teoreettisesti perusteltujen menetelmien toimivuuteen, vaan olla aidosti läsnä ja käyttää omaa persoonaansa työvälineenä. Kahoot-kyselyssä kysyimme nuorilta, oliko ohjaus pääosin onnistunutta, johon yksi nuori vastasi ”Tosi hyvä” ja kaksi muuta nuorta ”Ihan hyvä”. (ks. Liite 1).

Lastenkodin sosiaaliohjaaja (SO1) kommentoi ohjaamista puolestaan seuraavanlaisesti:

”Haastavalle kohderyhmälle hyvin perusteltua toimintaa. Ohjaus sujui hyvin, oli kaikin puolin selkeää. Kolme ohjauskertaa oli myös juuri sopiva määrä ohjauskertoja”.

Meidän arviomme ohjauksen tasosta on myös positiivinen, vaikka haasteena oli moninainen kohderyhmä. Pyrimme edistämään sallivaa, turvallista ja keskusteluun kannustavaa ilmapiiriä huomioimalla nuoria tasapuolisesti ja antamalla kaikille mahdollisuuden saada äänensä kuuluviin. Moninaisen ryhmän kanssa toimiminen edellytti ohjaajilta herkkyyttä ja kykyä ottaa erilaisia tarpeita huomioon. Osalla nuorista löytyi paljon kiinnostusta ja toimintakyky harjoituksille oli riittävä, mutta osalla hankaluutta tuotti meidän ja sosiaaliohjaajan tulkinnan mukaan alhainen toimintakyky tai kiinnostuksen puute toimintaan. Tämä näkyi siinä, että kaikkiin harjoituksiin ei osallistuttu ja ryhmäkoonpano muuttui ohjauksien aikana ja niiden välillä. Toiminta oli kuitenkin alun perin vapaaehtoista ja tarkoituksenamme oli kunnioittaa kaikkien itsemääräämisoikeutta ja välttää vahvan auktoriteettiroolin ottamista. Tämän vuoksi tuimme nuoria osallistumaan, mutta mikäli

nuori ei halunnut osallistua kiinnitimme huomion enemmän niihin nuoriin, jotka halusivat olla vahvemmin mukana yhteisessä toiminnassa.

Ryhmäkokoonpanojen muutoksilla oli suuri vaikutus toiminnasta saatuihin tuloksiin. Esimerkiksi Kahoot-kyselyn teki loppuun asti vain kaksi nuorta, ja yksi nuori vain osittain. Kahoot-kysely oli myöskin tehty ohjaustapaamisten kokonaisuudesta, joka olisi edellyttänyt osallistumista jokaiselle tapaamiskerralle. Tämä aiheutti vääristyneitä tutkimustuloksia Kahoot-kyselyyn, koska kukaan kolmesta Kahoot-kyselyn tekijästä ei osallistunut jokaiseen ohjaustapaamiseen. Näin ollen kaikki Kahoot-kyselyn tulokset eivät ole täysin valideja tutkimustuloksia.

Ohjauksessa pyrittiin luomaan osallisuutta edistävä, luotettava ja vapaa ilmapiiri. Tähän pyrittiin, sillä se vastasi näkemystä sosiaalialan työn eettisyydestä. Havaintojemme mukaan onnistuimme kyseisessä tavoitteessa. Kahoot-kyselyssä kysyimme nuorilta, "Oliko ilmapiiri turvallinen?" (ks. Liite 1), johon kaikki kolme vastasivat "joo". Kahoot-kyselyssä kysyimme myös nuorilta, "Millainen oli toiminnan kokonaisuus" (ks. Liite 1). Tähän kysymykseen vastasi kaksi nuorta, joista molemmat vastasivat "erinomainen". Nämä saadut palautteet ohjauksesta ja toiminnan sisällöstä vahvistavat meidän omaa tunnettamme ammatillisina toimijoina. Seuraavaksi analysoimme ohjaukselle asetettujen tavoitteiden toteutumista havaintojemme, ja erityisesti nuorilta saadun palautteen perusteella.

8.2 Vahvuuksien tunnistaminen ja minäpystyvyyden tukeminen

Arvoimme ensin, toteutuiko tavoitteemme tukea nuorten minäpystyvyyttä ja saada heidät tunnistamaan itsessään vahvuuksia. Nämä tavoitteet korostuivat ensimmäisen päivän toiminnassa, mutta kulkivat kuitenkin mukana kaikissa kolmessa ohjaustapaamisessa, sillä kaikki harjoituksemme ja tapamme ohjata pyrkivät vahvistamaan nuoria. Henkilön uskomuksia omista kyvyistään, eli pystyvyyden tunnetta, on vaikea muuttaa radikaalisti kolmen ohjaustapaamisen aikana, mutta osallistujien palautteen ja omien havaintojemme perusteella saimme nuoret pohtimaan omia vahvuuksiaan ja tunnistamaan niitä itsessään erityisesti muilta saadun palautteen avulla. Kahdella Kahoot-kyselyyn vastanneella nuorella lisääntyi ymmärrys omista vahvuuksistaan "hieman" ja yhdellä "paljon", ja kaikki saivat uusia näkökulmia kyvyilleen ja ominaisuuksilleen. (ks. Liite 1.)

Muilta saadun palautteen koki hyödylliseksi kaksi kolmesta kyselyyn vastanneista (ks. Liite 1.) Nuorten kanssa käydystä keskustelusta päättelemme myös, että muilta on helppompaa ottaa vastaan positiivista palautetta kuin sitä on antaa itselleen. Tästä kertoo myös se, että nuoret eivät halunneet valita itselleen vahvuuskortteja sen jälkeen, kun olivat vastaanottaneet vahvuuskortteja toisilta osallistujilta. Muilta saadun palautteen saannin hyödyllisyyttä tuki se, että kykyjä pohdittiin monesta näkökulmasta, sillä vahvuuksia jakoi myös Töölön lastenkodin sosiaaliohjaaja sekä molemmat opinnäytetyön tekijät, joista toinen tunsi nuoret ja toinen ei. Nuorten reaktioista päätellen he eivät arvostaneet pelkästään kavereiltaan tulevaa palautetta, vaan myös tutulta ja jopa tuntemattomalta ohjaajalta saatu palaute koettiin vahvistavaksi, jos se oli hyvin perusteltua. Viitaten vielä opinnäytetyön teoriaan, voimme yhtyä Heino julkaisemaan aineistoon, jonka mukaan kohderyhmän nuoret olivat erittäin harjaantuneita omissa vahvuuksissaan, kuten sosiaalisissa taidoissa tai luovuudessa. Heino esittää asian niin, että sosiaalityöntekijät näkivät huostaanotetuille lapsille ja nuorille sysätyn vastuun pakottaneen lapset ja nuoret kehittämään taitojaan selviytyäkseen itsenäisesti vaikeista tilanteista (Heino 2013: 98).

Emoji-taulukonkin perusteella päivä oli pääosin onnistunut ja tavoitteisiin päästiin. Tarkoituksena oli, että nuoret arvioivat jokaista harjoitusta yksitellen emoji-avulla, mutta suurin osa emoji-palautteesta annettiin päivälle kokonaisuutena lukuun ottamatta kahta pohtivaa hymiötä ja yhtä työkalujen löytymistä kuvaavaa hymiötä, jotka oli asetettu vahvuuskorttiharjoituksen viereen (ks. Liite 2). Kokonaisuudesta nuoret saivat emoji-perusteella uusia oivalluksia (2 kpl), heräsivät pohtimaan (1 kpl), tunsivat olonsa vahvemmaksi (1 kpl) ja kokivat toiminnan tajunnanräjäyttäväksi (1 kpl). Myös kahta hymyilevää emojiä käytettiin kuvailemaan ensimmäistä päivää. (ks. Liite 2.) Seuraavia emojiä ei puolestaan käytetty ollenkaan: uloste (surkea), tyytymättömyys, rakastunut, supersankari (voimaantumisen) tai tuskaistunut. Nuorille myös selitettiin hymiöiden merkitykset, koska hymiöt voivat olla monelle tulkinnanvaraisia. Palautteesta voidaan siis päätellä, että onnistuimme ohjaamaan nuoria tavalla, joka ei kuormittanut, vaan vahvasti heitä. Emoji-palautteen perusteella toiminta kannusti nuoria myös minäpystyvyyden ja kykyjen arvioinnin kannalta tärkeän itsereflektiokyvyn harjoittamiseen (Bandura 1992: 62). Positiivista on myös, että pohtimisen lisäksi nuoret saivat uusia oivalluksia (ks. Liite 2).

Omien havaintojemme perusteella vahvuuskorttiharjoitus oli ensimmäisen päivän kohokohta, sillä kaksi pienryhmää työskentelivät hyvin yhdessä ottaen vastaan ja jakaen muille vahvuuksia. Tätä edesauttoi se, että molemmissa ryhmissä oli yksi ohjaaja, joka

osallistui harjoitukseen ja tuki nuorten työskentelyä. Vahvuuskorttiharjoitus oli myös osallistava eri toimintakykyjä ajatellen, kun taas kirjoitusharjoitukset, kuten omien roolimallien pohtiminen, olivat haastavampia sen perusteella, että kaikki eivät jakaneet ajatuksiaan tai edes kirjoittaneet niitä itselleen ylös. Kahoot-kyselyn mukaan yksi nuorista koki roolimalliharjoituksen ”erittäin hyödylliseksi” ja toinen ”ei juurikaan hyödylliseksi”. (ks. Liite 1.) Roolimalliharjoituksen haastavuus voi johtua aiheen henkilökohtaisuudesta ja tunnelatautuneisuudesta sekä siitä, että ryhmää ei jaettu pienryhmiin, kun oli aika keskustella tehtävästä yhdessä. Harjoitus oli myös enimmäkseen yksilötehtävä, joten ryhmästä ei saanut tukea yhtä paljon kuin vahvuuskorttiharjoituksesta, joka tuki positiivisen ilmapiirin ja ryhmädynamiikan rakentumista kehumisen ansiosta.

Omien vahvuuksien kartoittaminen on abstrakti tavoite. Näin ollen uusien vahvuuksien löytämiselle ei voi asettaa ulkopuolelta määrällistä tavoitetta. Tämän vuoksi koemme nuorten subjektiivisesti annetun palautteen validiksi, koska vahvuuksien sisäistäminen on henkilökohtainen prosessi. Tulosten perusteella voimme todeta, että harjoitteet saivat nuoret refleктоimaan omia vahvuuksiaan, ja ymmärrys omista vahvuuksista lisääntyi. Tulokset viittaavat myös siihen, että ohjaus tuki nuorten minäpystyvyyden tunnetta, sillä he tunsivat olonsa vahvemmaxi (ks. Liite 2) ja kaksi kolmesta nuoresta hyötyi muiden antamasta palautteesta, joka on itsereflektion lailla tärkeää minäpystyvyyden arvioinnissa ja kasvussa (Bandura 1994. 3). Näin ollen tavoitteisiin päästiin hyvin tuloksin. Lisäksi mainittakoon, että sekä Kahoot-kysely että emoji-taulukko antoivat todenmukaisia tutkimustuloksia, sillä kaikki vastaajista osallistuivat harjoitteeseen.

8.3 Sitran megatrendit ja tulevaisuuden työelämätaidot

Seuraavaksi siirrymme pohtimaan, onnistuimmeko toiminnallamme esittämään tulevaisuuden työelämätaidot ja megatrendit nuorille ymmärrettävällä ja vahvistavalla tavalla. Megatrendikorttityöskentelyä harjoitimme Sitran ”Unelmoi” tehtävällä ja työelämätaitoja lähestyimme itsetehdyillä korteilla (ks. Liite 3.), ja niistä keskustelemalla. Positiivisesta, vahvistavasta lähtökohdasta oli ohjauksessa suurta hyötyä, sillä nuoret kokivat tämän teemaosion hankalaksi, erityisesti megatrendikorttien asiasisällön vuoksi. Seuraavassa erään osallistuneen nuoren (T2) suora sitaatti liittyen aiheeseen:

”En oo koskaan miettiny näitä (tulevaisuuden megatrendejä). Nää on mulle haastavia ja uusia asioita.”

Toiminnan haasteellisuudesta kertoo myös se, että osa nuorista jätti työskentelyn kesken ”Unelmoi” tehtävän aikana, sanoen, ettei tehtävä kiinnostanut heitä. Toisaalta ne nuoret, jotka jäivät tekemään harjoituksen loppuun, vaihtoivat mukaansatempaavia ajatuksia vaihtoehtoisista tulevaisuudennäkymistä, mitä pidetään tulevaisuusohjauksen tärkeänä elementtinä (Tähkää 2020). Teeman haasteellisuudesta huolimatta havaintojemme mukaan nuoret rakensivat positiivisia tulevaisuuskuvia megatrendikorttien perusteella, suoriutuen näin ollen harjoituksesta erinomaisesti. Tehtävä kuitenkin vaati ohjaajien osallistumista megatrendikorttityöskentelyyn antaen näin esimerkkiä nuorille harjoitteen kulusta. Vaikka tehtävä oli haastava, koemme sen hyväksi menetelmäksi nuorille suunnattuun tulevaisuusohjaukseen, sillä minäpystyvyyden vahvistumisen ja kykyjen kasvun yhtenä edellytyksenä voidaan nähdä haastavienkin aktiviteettien kokeileminen, ja siitä seuraavista epäonnistumisista oppiminen turvallisessa ilmapiirissä. Ohjaajien on kuitenkin otettava huomioon mahdollinen kasvavan tuen tarve kyseisessä tehtävässä ja varattava tarpeeksi aikaa harjoituksen tekemiseen, jotta nuorille ei tule liian kuormittunut olo. Pienryhmien jakoon kannattaa myös kiinnittää huomiota, sillä nuoret saattavat kohdentaa huomionsa paremmin itse tekemiseen, jos he eivät ole samassa ryhmässä läheisten ystäviensä kanssa.

Toisen ohjaustapaamispäivän megatrendikortti-harjoitus vaikutti olevan nuoria väsyttävää toimintaa, joten päätimme yhteistuumin osallistuneiden kanssa keskeyttää päivän, ja jatkaa toimintaa seuraavana nuorille sopivana päivänä. Toiminnan mielekkyydestä kertoo, että nuori, joka oli ehdottanut toiminnan lopetusta siltä päivältä halusi jatkaa yhteistä toimintaa seuraavalla kerralla, ottamalla mukaan myös ystävänsä lastenkodin ulkopuolelta. Lopulta kyseinen nuori kuitenkin unohti saapua paikalle viimeiselle ohjauskerralle. Tämä esimerkki voi viitata siihen, että menetelmien valinta oli onnistunut, mutta päivien jakaminen pienempiin osiin olisi voinut edesauttaa nuorten jaksamista. Megatrendikorttityöskentelyn hyödyllisyydestä ja mielekkyydestä kertoo myös se, että yksi nuorista kertoi haluavansa jatkaa yhteistä työskentelyä työelämätaidoista SMART-tavoitetaulukon parissa, vaikka muut nuoret poistuivat jo paikalta.

Kolmannella ohjauskerralla siirryimme pohtimaan muidenkin nuorten kanssa tulevaisuuden työelämätaitoja. Työelämätaitoja kannatti esitellä nuorille heidän vahvuuksien pohjalta. Näin pystyimme ohjaamaan keskustelua tavoitteemme mukaisesti, joka oli ohjata nuoret löytämään heidän omat vahvuutensa, tulevaisuuden unelmansa ja tavoitteensa, jotka samalla kohtaisivat yhteiskunnan muutostarpeet. Tätä puolestaan edesauttoi se, että toinen opinnäytteen tekijöistä tunsi nuoret ja heidän vahvuutensa jo entuudestaan

aikaisemman työkokemuksen perusteella Töölön lastenkodissa, ja pystyi näin ohjaamaan keskustelua aikaisemman tietämyksensä pohjalta. Tavoitteeseen pääsyä myös edesauttoi ensimmäisen päivän vahvuuskorttiharjoituksessa kartoitetut vahvuudet. Vaikka osallisuutta tukevan ohjauksen tarkoituksena oli, että ohjaaja oli pääosin houkuttelijan roolissa ja tukemassa nuoria tulemaan itse tietoisiksi vahvuuksistaan, oli myös ohjaajan suorat mielipiteet paikallaan tilanteissa, joissa nuorten oli vaikea nähdä itsessään vahvuuksia.

Kahoot-kyselyssä kysyimme, kokevatko he tulevaisuuden työelämätaidot saavutettaviksi, johon vastattiin ”Kyllä” ja ”Suurimman osan en” (ks. Liite 1). Teoriamme pohjalta ”Suurimman osan en”- vastaus voisi merkitä matalan minäpystyvyyden tunnetta, tai vaikeutta orientoitua tulevaisuuteen. Toisaalta ohjauksessa painotettiin, että kaikkia tulevaisuuden työelämätaitoja ei tarvitse omaksua, joten tämän asian realistinen ymmärtäminen on voinut vaikuttaa kyseiseen tulokseen. Tavoitteemme, joka oli, että nuoret kokisivat joitakin tulevaisuuden työelämätaitoja saavutettavissa oleviksi, toteutui jokseenkin, sillä kukaan nuorista ei vastannut kokevansa taitoja täysin kykyjensä ulottamattomissa olevaksi.

Tavoitteenamme oli tuoda tulevaisuuden työelämätaidot ja megatrendit nuorille tutuiksi, ja huomioimme perusteella, onnistuimme tässä ainakin niiden nuorten kohdalla, jotka halusivat osallistua toimintaan. Valitettavasti yksikään nuorista, joka osallistui Kahoot-kyselyyn, ei tutustunut Sitran megatrendikortteihin, joten kysymykset kuten ”Esitettiinkö megatrendit ymmärrettävällä tavalla?” ja muut kysymykset, joissa mainitaan megatrendit (ks. Liite 1.) eivät ole hyödyllisiä toiminnan arvioinnissa.

8.4 Unelmat ja tavoitteen asettaminen

Tavoitteenamme oli myös ohjata nuoria unelmoimaan ja asettamaan itselleen sopivia tavoitteita tulevaisuuden työelämätaitojen pohjalta. Tarkoituksena oli, että nuori laati tavoitteestaan SMART-taulukon, joka auttoi hahmottamaan, mitä tekijöitä tavoitteeseen kuuluu, ja millä konkreettisilla keinoilla tavoitetaan kohti pääsee.

Tavoitteen itselleen asetti kolme nuorta. Näistä kolmesta nuoresta kaksi osallistui Unelma-minä harjoitukseen sekä Kahoot-kyselyyn, mutta Kahoot-kyselyyn osallistuneista nuorista kukaan ei ollut mukana alkulämmittelynä toimineessa harjoitteessa, jossa

unelmia laitettiin tärkeysjärjestykseen. Mainittakoon siis jälleen, että nuoret eivät kyenneet arvioimaan kokonaisuuden merkitystä itselleen. Siispä kaikkien ohjauspäivien toimintaan viittaavaan kysymykseen ”Saitko uusia ideoita tulevaisuuteesi?”, on vastattu vain kahden ohjaustapaamisen perusteella. Toinen nuorista koki saaneensa paljon uusia ideoita ja toinen taas ei merkittävästi. (ks Liite 1.) Vastauksen ”ei merkittävästi” voi tulkita kahdella tavalla. Ensimmäinen on, että nuorella on ollut jo valmiiksi paljon ajatuksia ja suunnitelmia tulevaisuuteen liittyen ja tämän takia ohjaus ei ole hyödyttänyt häntä. Vastaus voi myös tarkoittaa sitä, että nuorella ei ole ollut alun perinkään varmuutta tulevaisuuden suunnitelmistaan ja ohjaus ei ole toiminut ajatusten herättelijänä. Vastaus ”paljon” taas viittaisi siihen, että jo pelkästään kaksi ohjaustapaamista auttoi nuorta orientoitumaan tulevaisuuteen ja näkemään tulevaisuudessaan useita vaihtoehtoisia polkuja. Nuorilta kysyttiin myös, että selkeytyikö heidän unelmansa, johon vastattiin ”paljon” ja ”ei ollenkaan”. Tulevaisuusohjaus ei siis hyödyttänyt kaikkia nuoria tasapuolisesti.

Lämmittelyharjoituksessa oli mukana viisi nuorta, mutta vain kaksi heistä osallistui kirjoittamalla unelmiaan paperin paloille. Tästä voimme päätellä, että alkuharjoitus olisi voinut olla hieman helpompi ja kepeämpi, sillä edellispäivän kolme eläintä -harjoitukseen sen sijaan kaikki osallistuivat. Lisäksi kolme eläintä -harjoitus auttoi luomaan rentoa ja humoristista ilmapiiriä. Unelmointiharjoitus vaatii osallistujilta melko paljon keskittymistä ja reflektiokykyä, mikä voi tuntua joillekin haastavalta erityisesti heti ryhmänohjauksen alussa. Tämä harjoitus sai kuitenkin aikaan hyvää keskustelua erään nuoren (T2) kommentoimissa seuraavanlaisesti:

”Mulla on tavoitteita eikä unelmia.”

Edellä mainitun pohjalta pohdimme ryhmän kesken sanojen unelma ja tavoite välisiä merkityseroja ja mielle yhtymiä, joita sanat saattavat herättää. Tulimme lopputulokseen, että tavoite voi tuntua sanana konkreettisemmalla ja helpommin lähestyttävältä kuin unelma. Asetettuihin tavoitteisiin voi kuitenkin vaikuttaa väärät uskomukset siitä, mitä kykenee saavuttamaan, kun taas unelmointi on kutsu ajattelemaan ilman rajoja. Realistisiksi koetut tavoitteet voivat olla henkilön todellisiin kykyihin nähden turhan matalalle asetettuja, erityisesti, jos henkilön koettu minäpystyvyys on heikko ja usko omiin kykyihin alhainen. Tällöin unelmoinnin harjoittelu kannustavassa ympäristössä voi auttaa päästämään irti rajoittavista ajattelumalleista ja minäpystyvyyteen liittyvistä valheellisista usko-

muksista. Nuoret, jotka tekivät Unelma minä -harjoituksen, vaikuttivat nauttivan työskentelystä ja siihen oli muita harjoituksia helpompi ottaa osaa. Tätä saattoi edesauttaa ryhmästä saatu tuki ja vapaus ilmaista itseään joko piirtämällä tai kirjoittamalla.

Palautekyselyssä molemmat nuoret kokivat asettaneensa itselleen sopivan tavoitteen. He myös kokivat tavoitteensa sekä tavoittelemisen arvoiseksi, että saavutettavissa olevaksi. Toinen nuorista koki tavoitteen asettamisen helpoksi ja toinen taas vaikeaksi. (ks Liite 1.) Kaikki kolme nuorta, mukaan lukien yksi nuori, joka asetti tavoitteen toisena päivänä, eikä näin myöskään tehnyt Kahoot-kyselyä, asettivat tavoitteen tulevaisuuden työelämätaitojen pohjalta ja kaikki käyttivät apuna SMART-taulukkoa suunnitelman laatimisessa. Tavoitesuunnitelmat tehtiin osittain yhdessä, sillä SMART-taulukko edellyttää jonkin verran ohjeistamista ja osa nuorista halusi reflektoida tavoitettaan ohjaajien kanssa. Nuorille annettiin myös mahdollisuus henkilökohtaiseen reflektioon.

Tuloksien pohjalta voidaan todeta, että harjoitus oli tavoitteemme kannalta onnistunut. Vaikka yksi nuorista koki tavoitteen asettamisen vaikeaksi, onnistui hän kuitenkin asettamaan itselleen sopivan ja saavutettavissa olevan tavoitteen, (ks. Liite 1) mikä viittaa siihen, että ohjaus tuki häntä tavoitteen asettamisessa, mutta ei välttämättä tehnyt harjoituksesta miellyttävää ja helppoa. Vankan minäpystyvyyden tunteen kannalta kuitenkin vaivannäöllä saavutetut onnistumisen kokemukset ovat arvokkaampia kuin helpot ja nopeat tulokset, (Bandura 1994: 2–3) joten harjoituksen vaikeutta ei tule tulkita epäonnistumisena menetelmien valinnassa.

Jos kyseessä olisi ollut laajempi työ, jossa olisi ollut tapaamiskertoja huomattavasti enemmän, olisi myös SMART-taulukon avulla tehtyä tavoitesuunnitelmaa voinut seurata ja päivittää. Tässä harjoituksessa oli kuitenkin tarkoituksena lähinnä keskustella tavoitteellisuuden tärkeydestä, harjoitella tavoitteen asettamista ja pohtia, mitkä asiat vaikuttavat tavoitteiden saavuttamiseen.

8.5 Palautteenantomenetelmien arviointi

Toiminnan lopussa nuoret antoivat humoristiseen sävyyn palautetta, jonka mukaan emoji-taulukko oli heidän mielestään huono palautteenantotapa. Tämän he perustelivat sillä, että ohjaajina teimme liian suuren oletuksen nuorten iästä ja siitä, että iän perusteella nuoret luultavasti pitävät emoji-hymiöistä. He perustelivat kritiikin myös sillä, että

he ovat lähellä itsenäistymistä, joten heidän kohtaamisensa lapsina ja nuorina ei edesauta tulevaisuuteen orientoitumista itsenäisinä toimijoina. Tämä on hyvä muistutus siitä, että ohjauksessa ei tulisi kohdata ihmistä ennakko-oletusten mukaisesti, vaan yksilönä, jonka toiminnantaso ja mielenkiinnonkohteet rakentuvat monen eri tekijän vaikutuksesta, eikä pelkästään iän. Nuoret kuitenkin ymmärsivät, että palautteenanto oli oleellinen osa-alue opinnäytetyön prosessia, ja myönsivät, että täyttivät mieluummin emoji-taulukkoa kuin monivalintakysymyksiä palautteenantomenetelmänä.

Viimeisessä ohjaustapaamisessa käytettyyn Kahoot-kyselyyn nuoret eivät kuitenkaan olleet tyytymättömiä. Kahoot-kyselyn anonymiteetti ei kuitenkaan toteutunut nuorten välillä, sillä osallistujia oli vain kaksi, jonka seurauksena ruudulla näkyvistä vastauksista nuoret pystyivät päättämään, mitä toinen vastasi. Ohjaajille nuorten vastaukset pysyivät kuitenkin piilossa. Kannustamme siis käyttämään Kahoot-kyselyä kahta henkilö suuremmalla osallistujia määrällä, jolloin anonymiteetti säilyy myös osallistujien välillä.

Tärkeimmät palautteet saimme nuorilta suullisesti. Avoimen keskustelun avulla nuoret pääsivät kommentoimaan omilla sanoillaan, miten he kokivat toiminnan, mistä työn tuloksissa olikin kyse. Lopuksi kysyimme avoimen kysymyksen tapaamisten kokonaisuudesta. Nuorista (T1) vertasi megatrendityöskentelyä ja tulevaisuusohjausta kuppiin:

“Tulevaisuus on kuin kuppi, josta voi vähän läikkyä. Siinä on seinät, mutta kansi on auki.”

Tulkintamme ja nuoren kanssa käydyn keskustelun mukaan tällä hän tarkoitti sitä, että yhteiskunnalliset ilmiöt luovat raamit elämäämme, mutta mikään ei ole kiveen hakattua, vaan ilmiöt ovat muutosalttiita ja jokainen rakentaa myös henkilökohtaista tulevaisuuttaan. Jo tämän palautteen perusteella olemme tyytyväisiä ohjauksemme tuloksiin, sillä nuori oli selvästi ymmärtänyt asian ytimen, ja osasi sanoittaa oppimaansa mitä parhaimmalla metaforalla.

9 Pohdinta

Toiminnan kokonaisuutta pohdittaessa herää kysymys, mitkä olivat ne tekijät, jotka vaikuttivat nuorten vaihtelevaan osallistumisen tasoon? Olimme painottaneet nuorille osallistumisen vapaaehtoisuutta, joten näemme, että yhteiskunnan rakenteista ojentettu, osallistamisen näkökulma, ei näkynyt toiminnassamme. Tätä näkemystä vahvistaa juurikin se, että jotkut osallistujista päättivät lopettaa toiminnan kesken kannustuksista huolimatta. Seuraavassa sosiaaliohjaajan (SO1) sitaatti aiheeseen liittyen:

“Teema oli iso, ja pohdin, riittääkö nuorilla kapasiteetti ja kärsivällisyys sen käsittelyyn. Osalla nuorista se saattaa rajata toimintaan osallistumista. Osa pystyy hyvin toimimaan, ja toiset taas ei. Tytöillähän menee hyvin, mutta pojilla taitaa vähän tökkiä.”

Mainittakoon ensimmäiseksi, että tämä sosiaaliohjaajan sitaatti on myös perustelu sille, että hänen mielestään kolme päivää oli juuri sopiva tapaamismäärä nuorille tämän teeman parissa. Tämä johtuu siitä, että sitoutuminen tapaamisille olisi ollut vieläkin pienempi, jos tapaamiskertoja olisi ollut enemmän. Toisaalta kolmelle tapaamiskerralle käsiteltävää oli paljon, eikä nuorten edistymistä päästy tarkastelemaan prosessiluonteisesti. Suuremmilla ajallisilla resursseilla olisimme kuitenkin järjestäneet olosuhteet sellaisiksi, että tapaamiskertoja olisi ollut enemmän.

Toisekseen teimme saman havainnon sukupuolittuneista eroista osallistumisen tasoon liittyen kuin sosiaaliohjaaja. Kaikki tytöt, jotka osallistuivat toimintaan, suorittivat harjoitteet loppuun, kun taas pojilla suurimpia hankaluuksia tuottivat roolimallin asettaminen ja unelmointitehtävät. Myös vahvuuskorttiharjoitus, johon nuoria osallistui monia muita harjoituksia enemmän, vaikutti olevan pojille haastavampaa kuin tytöille. Koemme, että näissä tehtävissä korostui tunnetyöskentelytaidot ja nämä kohdatessaan nuori saattoi tarvita tukea ja kannustusta tehtävästä suoriutumiseen, ja siitä huolimatta jättää sen kesken todeten, ettei harjoitus ollut kiinnostava tai häntä varten.

Onko niin, että nuoret, erityisesti nuoret pojat, tarvitsevat tunnekasvatukseen lisää tukea ja ohjausta? Mikäli sukupuoli on ollut liittäminen asia nuorten osallisuuteen ohjauksen aikana, voiko sillä olla laajempiakin vaikutuksia yhteiskunnallisen osallisuuden ja integraation kannalta? THL:n mukaan syrjäytyneitä nuoria Suomessa oli vuonna 2018 15–29 -vuotiaiden ikäluokasta noin viisi prosenttia, joista kaksi kolmasosaa oli miehiä (Sukupuolten tasa-arvo 2020). Koemme tarvitsevamme huomattavasti enemmän tutkimusta aiheesta voidaksemme todeta luotettavasti, että toiminnan osallisuudentasoon vaikutti

nuorten sukupuoli, mutta THL:n tutkimustulos osoittaa kuitenkin, että nuorten syrjäytyneisyys ja osallisuus ovat vahvasti sukupuolittuneita ilmiöitä, joten yhteys näiden kahden välillä on mahdollinen. Mikäli sukupuoli on liitännäinen tekijä osallistumisen tasoa tarkastellessa, voisi vastaavanlaisessa tulevaisuusohjauksessa valita harjoitteet sukupuolisen-sitiivisemmin, jotta ohjaus tukisi sukupuolia tasavertaisemmin. Ohjaajana on kuitenkin oltava tarkkana, ettei sukupuolisen-sitiivisyys muutu ennakkoluuloiseksi kohteluksi, jossa toisen sukupuoli-identiteetti ja sen merkitys oletetaan.

Nuorten henkilötietojen kysyminen ei kuulunut toiminnan luonteeseen, jonka vuoksi pysyimme havainnoimaan toimintaa vain näkemämme ja kuulemamme perusteella. Tästä syystä sukupuolittunut osallisuus oli helpommin havaittavissa kuin muut yksilöitä erottavat tekijät. Henkilötietojen puuttumisen vuoksi emme kuitenkaan voi pohtia, kuinka esimerkiksi ikä on vaikuttanut toiminnasta suoriutumiseen. Tämän tiedon perusteella voimme esimerkiksi pohtia, oliko tapaamisista eniten hyötyä nuoremmille vai vanhemmille osallistujille. Tästä puolestaan seuraisi jatkokysymys, että olisiko lastensuojelun jälkihuolto parempi kohderyhmä opinnäytetyön kaltaiselle toiminnalle vanhemman iän perusteella? Mikäli vahvistavaa tulevaisuusohjausta toteuttaa jälkihuollon asiakkaille, voisi ohjaus keskittyä vielä vahvemmin koulutus- ja urapolkujen kartoittamiseen. Näin nuorten kartoitettuja vahvuuksia voisi lisäksi hyödyntää CV:tä laatiessa, mikä osoittautui opinnäytetyön kohderyhmän, eli lastenkotiin sijoitettujen nuorten, mielestä hyväksi ideaksi jatkoa ajatellen.

Opinnäytetyön toiminnallisen tuotoksen perusteella tulevaisuusohjausta suositellaan tekemään vahvistavin lähtökohdin. Tehtäessä vastaavaa tulevaisuusohjausta megatrendien viitekehyksessä, tulisi megatrendit, ja tulevaisuuden työelämätaidot esitellä nuorille heidän omien vahvuuksien valossa. Edellä mainittu mahdollisesti edesauttaisi sitä, ettei niitä koeta liian uhkaaviksi. Lisäksi voimme suositella ikäsensitiivistä työtettä itsenäistyvien nuorten kanssa tehtävässä työssä, ja tämän opinnäytetyön kannalta, myös palautteenantomenetelmissä. Mielestämme havainnot vahvuuslähtöisestä ohjaustavasta ja ikäsensitiivisyydestä vastaavat sosiaalipedagogista ajattelumallia ja sosiaalialan työn eettisyyttä, minkä vuoksi ne ovat suositeltavissa myös muihin ohjaustapaamisiin. Suositeltavaa on myös arvioida tarkoin tulevaisuusohjaukseen käytettyjen ohjaustapaamisten määrää kohderyhmän mukaan. Pienen otannan perusteella opinnäytetyön tuotoksen vaikuttavuutta ja tulosten yleistettävyyttä ei kyetä täysin arvioimaan jatkoa ajatellen.

Tämä johtuu esimerkiksi ryhmäkoonpanon jatkuvasta muutoksesta ja sen vaikutuksesta palautteen luotettavuuteen sekä ohjauskertojen niukasta määrästä. Nuorten palautteen mukaan toiminta kuitenkin tuki sille asetettuja tavoitteita.

Työssämme käsitelty työn murroksen megatrendi on nostettu uudestaan yhdeksi vuoden 2020 Sitran megatrendiksi (Megatrendikortit 2020: 17). Tästä voimme päätellä, että kyseinen megatrendi vaikuttaa edelleen merkittävästi vallitsevassa yhteiskunnassamme. Megatrendissä ”Työn murros vs. Toimeentulon varmistaminen” viitataan, että politiikan tulevaisuuspohdinnan ytimessä tulisi olla keskustelua vauraudenjaon ja toimeentulon välisestä arvoituksesta. Mikäli teeman tulisi olla politiikan tulevaisuuspohdintojen ytimessä, miksi sitä ei tulisi käsitellä systemaattisesti myös sosiaalipalveluiden piirissä ja tulevaisuuden työntekijöiden kanssa? Töölön lastenkoti toimii nuoria vahvistavassa tulevaisuusohjauksessa hyvänä esimerkkinä, jota myös muiden sijaishuoltoyksiköiden, ja nuorisotoiminnasta vastaavien sosiaali- ja kouluinstituutioiden tulisi seurata. Tulevaisuusohjaukselle on huomattu olevan valtava tarve, joka kasvaa entisestään (Tulevaisuuskoulu liittyy lasten ja nuorten säätioon: 2020). Tähän kasvavaan tarpeeseen tulisi puolestaan reagoida ajoissa, jotta siihen pystytään parhaiten myös vaikuttamaan

Lähteet

Airaksinen, Tiina & Vilkkä, Hanna 2004. Toiminnallisen opinnäytetyön ohjaajan käsikirja. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Akhtar Miriam 2008. What is Self Efficacy? Bandura's 4 Sources of Self Efficacy Beliefs. Positive Psychology. Verkkodokumentti. <<http://positivepsychology.org.uk/self-efficacy-definition-bandura-meaning/>>. Luettu 4.11.2019.

Alanen, Otto 2020. Nuorten tulevaisuususkko vahvistuu tulevaisuuskasvatuksella. Helsinki: Lasten ja nuorten säätiö. Verkkodokumentti. <<https://www.nuori.fi/2020/04/17/nuorten-tulevaisuususkko-vahvistuu-tulevaisuuskasvatuksella/>>. Luettu 18.4.2020.

Antikainen, Ari 1998. Kasvatus, elämäntietä ja yhteiskunta. Porvoo: WS Oy.

Arki, arvot ja etiikka. 2017 Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. Talentia. Joensuu: Punamusta Oy. Saatavilla verkossa osoitteessa. <https://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/docs/Talentia_Etiikkaopas_2017.pdf>. Luettu 20.3.2020.

Bandura, Albert 1994. Self-efficacy. Encyclopedia of Human Behaviour 4. 71-81. New York: Academic Press. Saatavilla verkossa osoitteessa. <<https://www.uky.edu/~eushe2/Bandura/Bandura1994EHB.pdf>>. Luettu 2.4.2020

Bandura, Albert 1992. Sosiaalis-kognitiivinen teoria. Teoksessa Ross Vasta (toim.) Kuusi teoriaa lapsen kehityksestä. Lontoo: Jessica Kingsley Publishers London.

Csikszentmihalyi, Mihaly & Seligman, Martin 2000. Positive Psychology. An introduction. American psychologist. Saatavilla verkossa osoitteessa. <https://www.researchgate.net/profile/Mihaly_Csikszentmihalyi/publication/11946304_Positive_Psychology_An_Introduction/links/561be36c08aea8036724324e/Positive-Psychology-An-Introduction.pdf?origin=publication_detail>. Luettu 12.12.2019.

Dufva, Mikko n.d. Megatrendit ja työn tulevaisuus. Saatavilla osoitteessa <<https://www.tyonhakuveturi.fi/wp-content/uploads/2018/03/Tyon-markkinat-ja-tyoelaman-taitekohdat.pdf>>. Luettu 9.1.2020.

Eronen, Tuija 2013. Viisi vuotta huostaanotosta. Seurantatutkimus huostaanotettujen lasten institutionaalisista poluista. THL:n tilastoraportti 4/2013. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy. Saatavilla verkossa osoitteessa: <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104355/URN_ISBN_978-952-245-833-%209.pdf?sequence=1>. Luettu 4.12.2019.

Heino, Tarja 2013. Lastensuojelun tilastot, asiakkaat ja palvelut. Teoksessa Bardy, Marjatta (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino.

Hilttunen, Elina 2019. Tulossa huomenna - Miten megatrendit muokkaavat tulevaisuuttamme. Jyväskylä: Docendo.

Horelli, Liisa & Kyttä, Marketta & Kaataja, Mirkka 2002. Lasten ja nuorten osallistumista tukevia menetelmiä. Teoksessa Gretschel, Anu (toim.) Lapset, nuoret ja aikuiset toimijoina. Artikkeleita osallisuudesta. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Suomen kuntaliitto.

Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa 2012. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Verkkodokumentti. <https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf>. Luettu 20.03.2020.

Hämäläinen, Juha 1999. Johdatus sosiaalipedagogiikkaan. Kuopio: Kuopion yliopisto.

Hämäläinen, Arja & Ipatti, Anu & Raatikainen, Eija (toim.) 2019. Nuorten tulevaisuusohjaus. Monta tietä tulevaan. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Helsinki: Niini & Co Oy. Saatavilla verkossa osoitteessa. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/228055/2019_TAITO_31_nuorten%20tulevaisuusohjaus.pdf?sequence=5&isAllowed=y>. Luettu 4.4.2020.

Hämäläinen, Juha & Nivala, Elina 2007. Sosiaalipedagoginen aikakausikirja. Pori: Suomen sosiaalipedagoginen seura ry.

Kattelus, Ritva & Jokinen, Tom 2017. Uraopas. Työelämän lyhyt oppimäärä. Helsinki: Gaudeamus.

Kiiski Kataja, Elina 2017. Trendi 1: Työn ja toimeentulon arvoitus. Sitra. Verkkodokumentti. <<https://www.sitra.fi/artikkelit/trendi-tyon-ja-toimeentulon-arvoitus/>>. Luettu 28.9.2019.

Ladonlahti, Tarja & Pirttimaa, Raija 2011. Erityispedagogiikka ja aikuisuus. Helsinki: Palmenia.

Lamppu, Minna 2018. Ryhmänohjaus ja pedagoginen ammattitaito - Yhteisiä löytöretkiä. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Hiiltä ja timanttia. Blogiteksti. <<https://blogit.metropolia.fi/hiilta-ja-timanttia/2018/08/29/ryhmanohjaus-ja-pedagoginen-ammattitaito-yhteisia-loytoretkia/>>. Luettu 20.3.2020.

Lastensuojelu 2018. Tilastoraportti. Julkaistu 4.6.2019. Helsinki: THL. Saatavilla osoitteessa. <<http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019060418326>>. Luettu 24.09.2019.

Lastensuojelulaki 2007. Edita Publishing Oy: Finlex. Saatavilla verkossa osoitteessa. <<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L10P50>>. Luettu 2.10.2019.

Lastensuojelun käsikirja 2007. Työprosessi. Sijaishuolto. Sijaishuollon muodot. Lastensuojelulaitokset. Helsinki: THL. Verkkodokumentti. <<https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollon-muodot/lastensuojelulaitokset>>. Luettu 24.09.2019.

Lastensuojelun käsikirja 2007. Työprosessi. Sijaishuolto. Sijaishuollon muodot. Lastensuojelulaitokset. Lastenkoti, Nuorisokoti. Helsinki: THL. Verkkodokumentti. <<https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollon-muodot/lastensuojelulaitokset/lastenkoti-nuorisokoti>>. Luettu 24.09.2019.

LATU-toimintamalli 2016. LATU-työkalut. SMART-tavoite. Helsinki: Sitra. Verkkodokumentti. <<https://www.lupatehdatoisin.fi/tyokalut/smart-tavoite/>>. Luettu 9.1.2020.

Lähdemäki-Pekkinen, Jenna 2018. Ohjeet trendikorttien käyttöön. Helsinki: Sitra. Saatavilla verkossa osoitteessa. <<https://www.sitra.fi/caset/ohjeet-trendikorttien-kayttoon/>>. Luettu 1.3.2020

Megatrendikortit. Matka tulevaisuuteen 2018. Helsinki: Sitra. Saatavilla verkossa osoitteessa. <<https://media.sitra.fi/2018/09/03142041/megatrendikortitwebfin31-08-2018.pdf>>. Luettu 13.12.2019.

Megatrendikortit 2020. Helsinki: Sitra. Saatavilla verkossa osoitteessa. <<https://media.sitra.fi/2020/01/15141544/megatrendikortit-2020.pdf>>. Luettu 9.4.2020

Mikkonen, Anu 2000. Nuorten tulevaisuuskuvat ja tulevaisuuskasvatus. Joensuu: Joensuun yliopisto.

Morelli, Sylvia & Lieberman, Matthew & Zaki, Jamil 2015. The Emerging Study of Positive Empathy. *Social and Personality Psychology Compass* 9/2: 57–68. Saatavilla verkossa osoitteessa. <file:///Users/Kirsti/Downloads/morelli2015_posEmp.pdf>. Luettu 3.3.2020.

Nivala, Elina & Ryyänen, Sanna 2013. Sosiaalipedagogiikan aikakauskirja 14. Kohti sosiaalipedagogista osallisuuden ideaalia. Saatavilla osoitteesta: <https://www.uef.fi/documents/364780/1847612/Nivala_%26_Ryyänen_Kohti_sosiaalipedagogista_osallisuuden_ideaalia.pdf/82a018a3-5f0a-4c44-8937-7fd4ac2a3879>. Luettu: 30.9.2019.

Nurmi, Jari-Erik & Ahonen, Timo & Lyytinen, Heikki & Lyytinen, Paula & Pulkkinen, Lea & Ruoppila, Isto 2015. Ihmisen psykologinen kehitys. Juva: PS-kustannus.

Paananen, Reija & Surakka, Anne & Kaiunulainen, Sakari & Ristikari, Tiina & Gissler, Mika 2019. Nuorten aikuisten syrjäytymiseen liittyvät tekijät ja sosiaali- ja terveystalouden ajoittuminen. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti* 56 (2). 114-128. Saatavilla verkossa osoitteessa. <<https://journal.fi/sla/article/download/73002/41002>>.

Peili - Löydä vahvuutesi tekoälyllä n.d. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Verkkodokumentti. <https://www.metropolia.fi/fi/tutkimus-kehitys-ja-innovaatiot/hankkeet/peili-loyda-vahvuutesi-tekoalylla#749df07d>. Luettu 4.4.2020.

Piekkari, Jouni n.d. Motiivi - Ryhmätoiminnan harjoitekuvaus. Saatavilla verkossa osoitteessa. <<http://kepeli.metropolia.fi/wp-content/uploads/2019/06/Motiivi-ryhmätoiminnan-harjoitekuvaus.pdf>>. Luettu 3.12.2019.

Powers, Laurie E & Fullerton, Ann & Schmidt, Jessica & Geenen, Sarah & Oberweiser-Kennedy, Molly & Dohn, JoAnn & Nelson, May & Lavandiitti, Rosemary & Blakeslee, Jennifer 2018. Perspectives of youth in foster care on essential ingredients for promoting self-determination and successful transition to adult life: My life model. *Children and Youth Services Review* 86. 277-286. Saatavilla verkossa osoitteessa:<<https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2018.02.007>>. Luettu 8.11.2019.

Ryhmäilmiö 2015. Ryhmän ohjaajan käsikirja. EHYT ry. Pori: Brand ID Oy. Saatavilla verkossa osoitteessa. <http://www.ehyt.fi/sites/default/files/Ryhmäilmiö_verkko.pdf>. Luettu 2.4.2020.

Ryhmän ohjaajan muistilista n.d. Ryhmän toiminta. Taustaa. Helsinki: MLL. Verkkodokumentti. <<https://www.mll.fi/tehtavat/ryhman-ohjaajan-muistilista-ryhmaan-vaikuttaminen/>>. Luettu 25.3.2020.

Saarinen Esa 2013. Positive Psychologists on Positive Psychology. Saatavilla osoitteessa:

<<https://emiliaelizabethblog.files.wordpress.com/2014/01/positive-psychologists-on-positive-psychology-2-pdf.pdf>>. Luettu 9.1.2020.

Seginer, Rachel 2003. Adolescent Future Orientation. Does Culture Matter? Online Readings in Psychology and Culture 6 (1). Saatavilla osoitteessa:

<https://scholarworks.gvsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https%253A%252F%252Fscholar.google.fi%252Fscholar%253Fq%253DSeginer%252C%2520Rachel%25202003.%2520Adolescent%2520Future%2520Orientation%253A%2520An%2520Integrated%2520Cultural%2520and%2520Ecological.%2520Perspective.%2520University%2520of%2520Haifa%2520Israel.&=&hl=fi&=&as_sdt=0&=&as_vis=1&=&oi=scholar&=&httpsredir=1&=&article=1056&=&context=orpc&=&sei-redir=1#search=%22Seginer%2C%20Rachel%202003.%20Adolescent%20Future%20Orientation%3A%20An%20Integrated%20Cultural%20Ecological.%20Perspective.%20University%20Haifa%20Israel.%22>. Luettu 01.10.2019.

Seligman, Martin 2004. Martin Seligman kertoo positiivisesta psykologiasta. TED-Katsotavissa osoitteesta: <https://www.ted.com/talks/martin_seligman_on_the_state_of_psychology?language=fi>. Kuunneltu 7.11.2019.

Sosiaalipedagogiikka n.d. Suomen sosiaalipedagoginen seura. Verkkodokumentti. <<http://www.sosiaalipedagogiikka.fi/sosiaalipedagogiikka/#site-header>>. Luettu 4.4.2020.

Sudenlehti, Jussi 2018. Narratiivinen ja kokoava työote traumatyössä. Teoksessa Tulevaisuuden lastensuojelu. (toim.) Sudenlehti, Jussi & Uusitalo Ilkka. Viljandi: Print Best OÜ.

Sukupuolten tasa-arvo 2020. Tasa-arvon tila. Sukupuolten hyvinvointi- ja terveyserot. Helsinki: THL. Verkkodokumentti. <<https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/tasa-arvon-tila/hyvinvointi-ja-terveys/sukupuolten-hyvinvointi-ja-terveyserot>>. Luettu 3.3.2020.

Students as Partners n.d. Peer Support Icebreakers. University of Manchester. <<https://documents.manchester.ac.uk/display.aspx?DocID=7582>>. Luettu 3.3.2020.

Toivonen, Veli-Matti & Kauppi, Timo 1999. Aika muovailuvahana. NPL ja henkilökohtaisen ajan rakenne. Jyväskylä: Ai-ai Oy.

Tulevaisuuskoulu liittyy lasten ja nuorten säätiöön 2020. Helsinki: Lasten ja nuorten säätiö. Verkkodokumentti. <<https://www.nuori.fi/2020/01/08/tulevaisuuskoulu-liittyy-lasten-ja-nuorten-saatioon/>>. Luettu 4.4.2020.

Tähkää, Otto 2020. Nuoret tarvitsevat valmiiden vastausten sijaan tulevaisuuslukutaitoa. Lasten ja nuorten säätiö. Saatavilla verkossa osoitteessa. <<https://www.nuori.fi/2020/03/04/tulevaisuuslukutaito/>>. Luettu 7.4.2020.

Töölön lastenkoti n.d. Barnavårdsföreningen. Verkkodokumentti. <<https://bvif.fi/fi/lastenkoti/>>. Luettu 6.11.2019.

Vehviläinen, Sanna 2014. Ohjaustyön opas. Yhteistyössä kohti toimijuutta. Tallinna: Tallinna Raamatutrükikoja OÜ.

Liite 1: Kahoot-kysely

Lisääntyikö ymmärrys omista vahvuuksistasi?

Kyllä (1) Hieman (2) Ei juurikaan (0) Ei ollenkaan (0)

Saitko uusia näkökulmia omista kyvyistäsi ja ominaisuuksista?

Kyllä (0) Hieman (3) Ei juurikaan (0) Ei ollenkaan (0)

Hyödytkö muilta saadusta palautteesta?

Kyllä (1) Hieman (1) En juurikaan (1) En ollenkaan (0)

Koitko roolimalliharjoituksen hyödylliseksi?

Erittäin (1) Hieman (1) En juurikaan (0) En ollenkaan (0)

Selkeytyikö sinun unelmasi?

Paljon (1) Hieman (0) Ei juurikaan (0) Ei ollenkaan (1)

Tutustuitko megatrendeihin ja tulevaisuuden työelämätaitoihin?

Kyllä (1) En (1)

Esitettiinkö megatrendit ymmärrettävällä tavalla?

Ehdottomasti (0) Ihan hyvin (2) Olisin toivonut parempaa (0) Ei ollenkaan (0)

Olivatko megatrendit ja tulevaisuuden työelämätaidot ennestään tuttuja?

Molemmat (1) Ei kummatkaan (1) Vain megatrendit (0) Vain työelämätaidot (0)

Minkälainen kuva tulevaisuudesta syntyi megatrendikortti-harjoituksesta?

Positiivinen (1) Negatiivinen (0) En osaa sanoa (1) Jotain muuta (0)

Koetko tulevaisuuden työelämätaidot saavutettavaksi?

Kyllä (1) Suurimman osan kyllä (0) Suurimman osan en (1) En (0)

Asetitko itsellesi sopivan tavoitteen

Kyllä (2) Jokseenkin (0) Enpä oikeastaan (0) En (0)

Koetko tavoitteesi tavoittelemisen arvoiseksi ja saavutettavissa olevaksi
Kyllä molemmat (2) Ei kumpikaan (0) Tavoittelemisen arvoinen (0) Saavutettava (0)

Miltä tavoitteen asettaminen tuntui

Helppolta (1) Vaikealta (1) Jotain helpon ja vaikean välillä (0) Ei mikään vaihtoehtoista
(0)

Saitko uusia ideoita tulevaisuuteesi?

Kyllä paljon (1) Joitakin ideoita (0) En merkittävästi (0) En ollenkaan (0)

Oliko ohjaus pääosin onnistunutta

Tosi hyvä (1) Ihan hyvä (2) Ei kovin hyvä (0) Floppi (0)

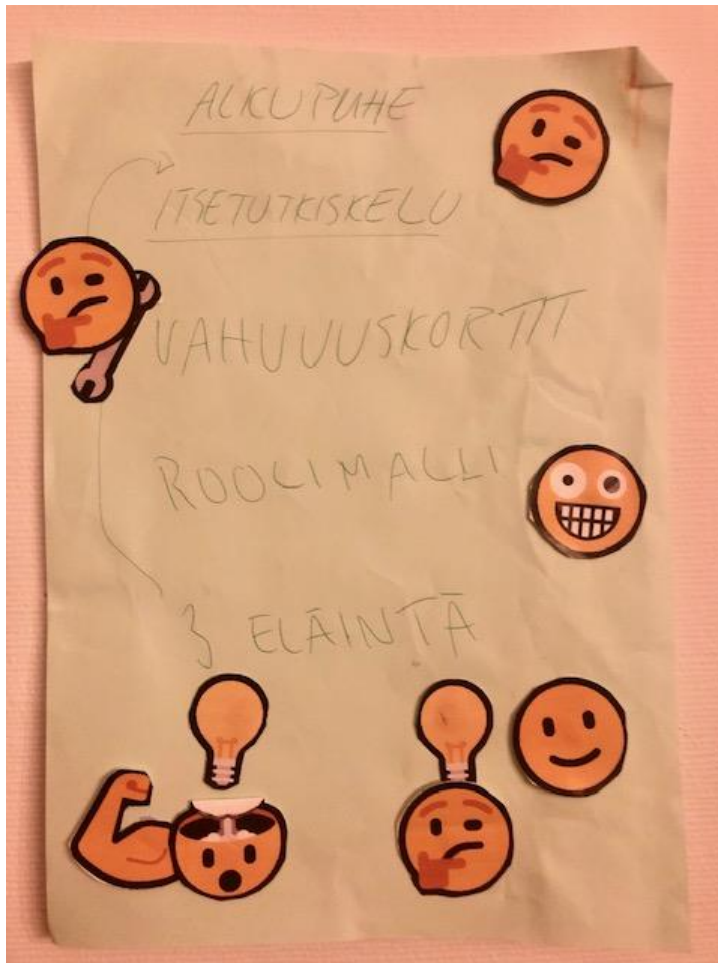
Oliko ilmapiiri turvallinen

Joo (3) Jokseenkin (0) Ei (0)

Millainen oli kokonaisuus

Erinomainen (2) Mukiinmenevä (0) Surkea (0) Jotain muuta (0)

Liite 2: Emoji-taulukko

Harjoitus sai nuoret pohtimaan vahvuuksiaan (3kpl), tajunnanräjäyttävä (1kpl), voimia tulevaisuuteen (1kpl), lamppu syttyi (2 kpl), hymynaamaa (1kpl), työkaluja tulevaisuuteen (1kpl) ja hauskuutta ilmaiseva hymiö (1kpl)

Vaihtoehtoina oli myös: pökäle, tyytymätön, rakastunut, supersankari (voimaantumisen), tuskaistunut

